POPIS OKRESNÍHO HEJTMANSTVÍ KYJOVSKÉHO

ČÁST DRUHÁ (místopisná)

Pro školy okresu sepsali

JOSEF KLVAŇA, c. k. ředitel gymnasia,

a

FR. FINTAJSL, c. k. skut. gymn. učitel.

V KYJOVĚ 1910

NÁKLADEM KNIHKUPCE KARLA ANTOŠE

TISKEM FRANT. OBZINY VE VYSKOVĚ

B. MÍSTOPIS.

Tu jsou v abecedním pořádku uvedeny jednotlivé obce soudního okresu kyjovského a potom ždánského. U každé osady jest kromě popisu podán také stručný nástin jejich dějin.

Na vysvětlenou je třeba těchto poznámek:

1. Vzdálenosti osad od Kyjova jsou měřeny od náměstí kyjovského přímo do přibližného středu příslušné osady.

2. Počet obyvatelů a domů udán všude podle výsledků sčítání lidu r. 1900*.

3. Počet domácích zvířat přejat z úředních výkazů za r. 1909.

* Ojedinělých údajů novějších, třeba správných, nebylo možno dbáti, poněvadž by se údaji různého stáří porušil vzájemný poměr velikosti obcí.

I. Kyjovský soudní okres.

1. BLIŠICE (ves) rozkládají se na návrší severně od Koryčan a od okresního města jsou vzdáleny téměř 13 *km* směrem severo-severovýchodním. Žije tam v 96 domech 529 obyvatelů; všichni jsou Čechové a katolíci, mluví po slovácku a nosí kroj poloměstský. Kostel, faru, školu, poštovní úřad, obvodního lékaře, četnictvo i kontribučenský fond mají v Koryčanech, nejbližší nádraží v Nemoticích a Brankovicích. Severně od vesnice jest panský dvorec, mnohem výše položený a z daleka viditelný. Lid zaměstnává se většinou zemědělstvím a chovem dobytka — v osadě jest asi 28 koní, 103 kusy skotu, 50 vepřů a 75 koz, — ale mnozí pracují také v koryčanských průmyslových závodech. Blišicko má výměru 331 *ha*, z čehož plodná půda zaujímá 320 *ha* (301 *ha* polí, 7·24 *ha* luk, 6·79 *ha* zahrad a 5·50 *ha* pastvin); 78·65 *ha* z celé plochy patří velkostatku koryčanskému. Půda jest prostředně úrodná, ale pro chladnou polohu vínu nesvědčí; proto vinice blišické zanikly.

Podle vesnice této psal se kolem roku 1322 břeclavský sudí Mikuláš z Blišic. V polovici 15. stol. patřila osada Zichovi Kuželu ze Žeravic, r. 1466 připadla pánům ze Zástřizl a od nich přejal ji r. 1530 Vilím z Víckova, pán Cimburku a Koryčan. Od té doby sdílely Blišice osudy s ostatním panstvím koryčanským. (Viz Koryčany!) — Ve 14. stol. byly tam dva svobodné dvory a tvrz, jež potom do r. 1447 zpustla. R. 1686 obnoveny blišické viničné hory („Horka“ a „Vysoká“), ale vinohrady později zašly.

2. BOHUSLAVICE (ves) leží po březích Stupavy asi 4½ *km* na sever od Kyjova a mají ve 273 domech 1378 obyvatelů. Části osady jsou Stará hora, Včelínky, Chrástka, Za kostelem a Na kopci. Jest tu kostel sv. Filipa a Jakuba, fara, čtyrtřídní škola, nádraží, pošta, myslivna a 2 mlýny; telegraf, četnictvo a obvodního lékaře mají v Kyjově. Mimo osadu jsou 2 vodní mlýny, 2 kamenné lomy a dvě cihelny. Z památností zasluhuje zmínky stará socha Panny Marie na návsi. Obyvatelé mluví nářečím slováckým, nosí kroj poloměstský a živí se většinou rolnictvím a chovem dobytka; kromě toho jest tam mnoho sklářů a košikářů. Půdy prostředně úrodné patří k osadě 1597 *ha* (polí 743, luk 21, zahrad 12, vinic 32, pastvin 62, lesů 727 *ha*). Mimo to jest 51 *ha* půdy neplodné, takže celý katastr zabírá 1648 *ha* plochy. Velkostatek má z toho 615 *ha*. Z dobytka chovají se v osadě 53 koně, 352 kusy skotu, 480 vepřů a 95 koz.

Bohuslavice připomínají se po prvé r. 1280. R. 1356 patřily k Bučovicím, ale již roku 1371 prodány markraběti Janovi, jehož nástupce Jošt je daroval r. 1408 Voku z Holštejna. Ten prodal je

r. 1446 Jindřichu Chlumovi na Dražejovicích. R. 1511 spojil je Tas z Ojnic zase s Bučovicemi, načež r. 1531 přešly v majetek zetě jeho Václava z Boskovic. Když pak r. 1597 páni z Boskovic po meči vymřeli a Kateřina, dcera posledního z nich, provdala se za knížete Maxe z Liechtensteinu, stali se pány Bohuslavic Liechtensteinové. Fara bohuslavská připomíná se již r. 1408.

3. BORŠOV (ves), vzdálený od Kyjova asi 20 minut cesty ($1^3/_4$ *km*) na sever, má 143 domy a 710 českých a katolických obyvatelů. Nářečí jejich je slovácké, kroj severokyjovský. Částem osady říká se Dědina, Brněnská ulice, U mlýna, Kozí řádek a Klebetov. Boršov má vlastní dvojtřídní školu a hřbitov, ale fara a všechny ostatní úřady i nádraží jsou v Kyjově. Většina obyvatelstva zabývá se polním hospodářstvím a zpeněžuje dobře své výrobky na trzích kyjovských; lid dělný (zedníci, horníci a skláři) dochází obživy v Kyjově. Boršovsko zabírá plochu 324 *ha*; z toho jest 286 *ha* polí, 4·84 *ha* luk, 5·28 *ha* zahrad, 5·28 *ha* vinic a 2·03 *ha* pastvin. Půda jest úrodná a svědčí dobře všem polním plodinám, ovocnému stromoví i vínu. Zdárný jest tu chov dobytka (30 koní, 200 kusů hovězího dobytka, 225 vepřů a 30 koz). Mlýn boršovský (nyní vodní i parní) připomíná se již roku 1371.

Podle Boršova psal se kolem r. 1353 jakýsi Benedikt. R. 1379 dal Václav z Kravař Strážnický zapsati Boršov Tasu z Boskovic, načež připadl Janu z Bílovic, který jej prodal r. 1385 markraběti Joštovi. Jošt však dal vesnici ihned brněnským Augustiniánům za mlýn na Svratce u Brna. V 16. stol. připadl Boršov k Bučovicím, ale později patřil zase Augustiniánům (klášteru sv. Tomáše), kteří drželi také Šardice. Proto má nyní osada podíl na kontribučenském fondu šardickém.

4. BŘESOVICE* (ves) rozkládají se malebně na úpatí hor Hříběcích asi $8^1/_2$ *km* na severovýchod od Kyjova. Skládají se z několika skupin se zvláštními názvy (Dědina, Palata, Vývoz, Kobylí doly, Příhon, Dráhy, Štéblové. Podhoří, Sady, Obec a Paseky). Mají 195 čísel s 876 českými obyvateli náboženství mimo 4 židy vesměs katolického. Mluví se tam slovácky, kroj jest severokyjovský. Lid jest většinou rolnický a pěstuje kromě polních plodin i ovocné stromoví, hlavně třešně a švestky; chudí vážou metly a pletou okříny (slaměnky). Z domácích zvířat chová se v osadě 248 kusů skotu, 31 kůň, 75 vepřů a 52 kozy. Území břesovické zabírá plochu 653 *ha*, z nichž jest poplatné půdy 630 *ha* (polí 351 *ha*, luk 17 *ha*, zahrad 9·78 *ha*, vinic 3·40 *ha*, pastvin 23 *ha* a lesů 226 *ha*). Velkostatku král. města Kyjova patří z toho 231 *ha* téměř samých lesů. V Břesovicích jest trojtřídní škola a revírna; fara, pošta a četnictvo

* Původně Vřesovice. Jméno to je utvořeno od osobního jména Vřes, nikoli od jména rostliny vřesu. Tvar Březovice je nesprávný.

je v Osvětimanech, obvodní lékař v Žeravicích. Kontribučenský fond břesovský jest v Kyjově.

Břesovice daroval r. 1358 markrabě Jan brněnským Augustiniánům a ti je zastavili r. 1543 Jiřímu Puzmanu z Perstorfu. Brzy na to připadly císaři Ferdinandu I., jenž je dal r. 1550 na starost Přemkovi z Víckova a r. 1564 městu Kyjovu; r. 1577 pak prodány Kyjovu. Ve stol. 14. byl tu svobodný dvůr, po němž nazýval se rytířský jeden rod ještě v 15. stol. R. 1808 vyhořelo téměř půl dědiny. O „lovčím právu“ buchlovském čti u Žeravic!

5. BUKOVANY jsou rozloženy asi 4 *km* na severozápad od Kyjova na návrší, s něhož jest pěkný rozhled po kraji. Ves dělí se v Dědinu, Dolní konec, Vrchní konec a Vývoz a má celkem 150 domů. Přebývá tam 699 vesměs českých a katolických obyvatelů, kteří mluví nářečím slováckým, chodí v kroji severokyjovském (podhoráckém) a obírají se z větší části polním hospodářstvím a chovem dobytka, z části nádenickou a řemeslnou prací v kyjovských průmyslových závodech, jmenovitě ve sklárně. O vzdělání mládeže pečuje domácí trojtřídní škola. Osada má zvonici a vlastní hřbitov, ale jest přifařena do Kyjova, kdež jsou i všechny ostatní úřady a kontribučenský fond. Nejbližší nádraží jsou v Bohuslavicích a v Kyjově. Pro citelný nedostatek vody zřídila obec r. 1886 vodovod, který však v parných letech nedostačuje. Půda k osadě náležející má výměru 356 *ha* (303 *ha* polí, 19 *ha* vinohradů, 8·44 *ha* pastvin, 5·93 *ha* zahrad a 3·50 *ha* luk; zbytek jest plocha neplodná). Území jest málo chráněno proti severním větrům. Při silnici k Ostrovánkům jsou lomy na stavební kámen a silniční štěrk. Z větších domácích zvířat chová se v obci 21 koní, 181 kusů skotu, 117 vepřů a 95 koz.

Bukovany jsou stará osada. Již r. 1174 byly Soběslavem II. darovány klášteru Hradisku u Olomouce a měly potom osudy společné s Kyjovem, jenž od r. 1126 patřil rovněž Hradisku. (Viz Kyjov!) Když pak Kyjov r. 1548 se stal městem královským, Bukovany mu připadly a robotovaly mu až do r. 1848. — Asi před 100 lety byl v Bukovanech panský lihovar.

6. ČELOŽNICE, ves ležící na úpatí Hříběcích hor asi 5 *km* severo-severovýchodně od Kyjova, mají 115 domů a 510 obyvatelů národnosti české, náboženství katolického. Jedna část osady slove Zbluček. Půdy patří k obci 642 *ha*, z kterých jsou věnovány 404 *ha* lesům, 171 *ha* polím, 44 *ha* pastvinám, 8·24 *ha* zahradám, 6·63 *ha* vinicím a 0·68 *ha* lukám; jest tedy plodné půdy úhrnem 635 *ha*. Velkostatek zabírá 405·31 *ha* skoro samých lesů. Půda není příliš úrodná, ale plodí obilí, ovoce, víno i cukrovku, poněvadž území jest horami chráněno proti severním větrům. Na úpatí kopce, na němž prostírá se obecní pastvisko, vyvěrá sirkový pramen a v půvabné lesní kotlince „U kolomaznice“ pramení se potůček, jenž pak poblíž Hýsel vlévá se do Moštěnky. V obvodu obce jest cihelna

a lom na kámen. V osadě jest trojdřídní škola, zvonice a panská myslivna; kostel s farou je v Kostelci, pošta, obvodní lékař, kontribučenský fond milotský a četnictvo v Kyjově, nejbližší nádraží v Kyjově a v Bohuslavicích. Na kopci v lese jsou zbytky panského loveckého domku. Obyvatelé čeložničtí mluví slovácky, odívají se v kroj severokyjovský čili podhorácký a jsou po většině rolníci; z dobytka chovají celkem asi 20 koní, 134 kusy hovězího, 78 vepřového dobytka a 7 koz.

Čeložnice patřily r. 1131 k olomouckému biskupskému statku v Šitbořicích (v okrese hustopečském). Před r. 1496 náležela ves Jiřímu z Ojnic a po jeho smrti (r. 1496) připadla králi Vladislavovi. Ten však ji hned daroval Jakubovi ze Šarov, od něhož již r. 1499 nabyl jí Filip ze Zástřizl. R. 1550 patřila už k Miloticím, s nimiž nadále měla stejné osudy. (Viz Milotice!) R. 1586 byly Čeložnice úplně pusté, ale opět se vzmohly.

7. HOSTĚJOV, nejmenší osada okresu, jest vzdálen od Kyjova více než 10 *km* směrem východo-severovýchodním. Ves má pouze 21 dům s 98 obyvateli nářečí slováckého, kroje osvětimanského (hradišťského), a patří do poštovního obvodu i do farnosti osvětimanské. Mládež chodí do školy syrovínské. Kontrib. fond je ve Vracově, obvodní lékař v Žeravicích. Obyvatelstvo žije z výtěžku půdy, které patří k osadě 94 *ha* (75 *ha* polí 4·09 *ha* zahrad, 4·55 *ha* vinic, 6·88 *ha* pastvin; ostatek je půda neplodná), a z chovu dobytka (4 koně, 72 kusy hovězího dobytka, 34 vepřového a 9 koz). Půda není příliš úrodná, ale přes to daří se v ní výborný ječmen. Také včelařství se čile pěstuje.

Hostějov patřil od dávných dob k panství bzeneckému i se Syrovínem a Vracovem. (Viz Vracov!) Stará pověst, vzniklá z názvu osady, vypravuje, že v Hostějově založili kněží kláštera sv. Klimenta útulek pro poutníky, ubírající se na Velehrad a do Pomoraví.

8. HÝSLY* rozkládají se na levém břehu potoka Moštěnky asi 4·5 *km* na východo-severovýchod od Kyjova. Patří k nim také dvůr *Dolní Moštěnice s Novým čili Josefiným dvorem.* Oba dvory leží severně od Hýsel, první ve vzdálenosti asi 1 *km*, druhý 3·5 *km*. Hýsly samy mají 91 dům a 453 obyvatele, Moštěnice 4 domy — mezi nimi zámeček s bývalým parkem — a 98 obyvatelů, Josefín dvůr s hájovnou 1 dům a 9 obyvatelů. Celá obec má tedy dohromady 96 domů s 560 obyvateli velikou většinou českými a katolickými; jest mezi nimi pouze 7 evangelíků a 4 židé, 10 Němců a 5 příslušníků jiných národností. Hýsly jsou přifařeny do Kostelce, kdežto Moštěnice s Novým dvorem do Ježova; ale dvojtřídní škola hýselská jest určena pro mládež všech tří částí obce. Pošta jest v Kelčanech, obvodní lékař a četnictvo v Kyjově, nádraží v Kyjově

* Tento tvar je správný. Lid říká Hýsle nebo Hýsla.

nebo ve Vlkoši a kontribučenský fond v Ježově. Na západním konci Hýsel při Moštěnce jest vodní mlýn. Pozemků náleží k obci 820 *ha*, z čehož sám velkostatek (t. j. Dolní Moštěnice s Josefiným dvorem) má 549·05 *ha*. Plodná půda zaujímá úhrnem asi 796 *ha* (589 *ha* polí, 167 *ha* lesů — všechny patří velkostatku — 12 *ha* luk, 10 *ha* vinic, 9·72 *ha* pastvin, 7·69 *ha* zahrad). Půda jest prostředně úrodná a pěstuje se v ní hlavně obilí a cukrovka. — Obyvatelstvo vsi zaměstnává se většinou polním hospodářstvím a chovem dobytka (asi 20 koní, 130 kusů skotu, 70 vepřového dobytka a 28 koz); chudší provozují řemeslo, jmenovitě zednické a tesařské, nebo pracují na panském. Selský lid chodí v kroji severokyjovském (podhoráckém) a mluví nářečím slováckým.

Hýsly patřily r. 1353 Hedvice z Moravan a r. 1358 psal se podle nich jakýsi Olbram z Hýsel, jemuž náležela polovička osady. R. 1376 koupil je Tas z Boskovic, r. 1391 Bedřich z Crhova, načež ve stol. 15. byly majetkem Racka z Cetechovic a potom Zbyňka z Moravan. Kolem r. 1554 příslušely k panství milotskému, ale již r. 1570 k Moštěnici, u níž od té doby zůstávaly.

Na místech nynějšího dvora *Dolní Moštěnice* stávala stejnojmenná ves, která však byla r. 1618 zpustošena. Všechny role její byly vrchností připojeny k poplužnímu dvoru a do r. 1670 zbudován tam byl pouze zámek s hospodářskými staveními panskými jakožto středisko statku, k němuž patřily vesnice Hýsly, Ježov a Labuť. Ve vsi Dolní Moštěnici bývaly ve 14. a 15. stol., kdy náležely k ní také polnosti pusté dědiny Jenišovic, čtyři dvory. R. 1353 prodal Lutold z Moštěnice dvůr a tři dvorce Janu Blišickému. Potom se vystřídali v držení vsi — často o ni se dělíce — četní majetníci (páni z Kravař, z Moravan, z Moštěnice, z Vlašimě, z Kunštátu, Podstatští z Prusinovic, Morkovští ze Zástřizl, ze Žerotína, Forgáčové). Na to v l. 1684—1763 drželi moštěnský statek svobodní páni Petřvaldští z Petřvaldu, majitelé Buchlova, po vymření jejich (r. 1763) Jan Josef hrabě z Künburka a od r. 1784 rod rytířů z Löwenfeldu. Nyní patří velkostatek Amalii hraběnce Reichenbachové-Lessonické. Po r. 1633 býval u Moštěnice pivovar. — V Josefině dvoře bývalo před 100 lety mnoho ovec, pro jejichž chov byl dvůr vlastně založen. Hýsly i Moštěnice bývaly podřízeny „lovčímu právu“ buchlovskému. Viz Žeravice.

9. JESTŘABICE, ves vzdálená asi 9 *km* na sever od Kyjova, mají 123 domy, v nichž přebývají 602 katoličtí obyvatelé (Čechů 596, Němců 6). Osada má tyto části: Náves, Horní konec, Dolní konec, Chaloupky a Balaberk. Blízké vrchy Velká Ostrá, Malá Ostrá, Kamenný stůl, Lenivá hora a Hrádek činí polohu osady, v údolí ležící, půvabnou. Usedlíci tamější nosí kroj polopanský, mluví slovácky a čerpají výživu většinou z rolnictví; menší díl jich chodí do Koryčan za prací nádenickou a průmyslnou. Pozemků patří k Jestřabicím celkem 832 *ha* (462 *ha* polí, 12 luk, 7·40 zahrad, 0·36 vinic, 18 pastvin, 315 lesů; zbytek je půda neplodná). Velko-

statek koryčanský má z toho 522·5 *ha*. Poloha území je celkem málo chráněná a půda místy chudá. V osadě chová se asi 24 koní, 309 kusů hovězího dobytka, 180 vepřů a 29 koz. — Jest tam farní kostel, zasvěcený sv. Anně, dvojtřídní škola, chudobinec, myslivna a panský dvůr; pošta, kontribučenský fond a obvodní lékař jsou v Koryčanech, nádraží v blízkých Haluzicích.

Jestřabice byly za starých časů zvláštním statkem a patřily r. 1344 Jaroslavu z Jestřabic a kolem r. 1388 Vavřínu z Jestřabic. R. 1464 přišly do rodu Jindřicha z Bystřic a Mouchnic a r. 1515 byl majetníkem jejich Jan Kropáč z Nevědomí. Rod Kropáčů prodal je r. 1550 Janu z Čertorej a jeho syn Albrecht r. 1577 Janu Božkovi z Malejova, jenž r. 1580 je poručil Majdaleně, rodilé Kobylce z Kobylího. R. 1588 je koupila Anna Banffyová, majitelka Koryčan. Od té doby zůstávaly Jestřabice při Koryčanech. (Viz Koryčany!) Kostel jestřabský, zbudovaný r. 1753, byl do nedávna filiální a patřil do farnosti koryčanské, ačkoli v Jestřabicích samých byla samostatná fara již r. 1363 a ještě r. 1733.

10. JEŽOV (ves) jest pěkně položen při potoce Hruškovském asi $6^1/_2$ *km* na východo-severovýchod od Kyjova. Má vlastní kostel sv. Jakuba Většího, stojící na strmém pahorku mimo osadu, faru, trojtřídní školu, do níž chodí mládež i ze Skalky, malý dvorek poblíž kostela (snad bývalý ovčín), cihelnu, lom na kámen a dva mlýny, z nichž dolní jest o samotě na severovýchod od osady. Obvodní lékař a pošta jsou v Žeravicích. Části vesnice jsou Dědina, Malá strana, Konec, Zahrádky, Pod kostelem, Pode dvorkem a návrší Hřībě, na němž stojí kostel. Obyvatelé — počtem 842 — jsou vesměs katolíci, mluví slovácky, nosí kroj severokyjovský a obývají 197 domů. Většinou jsou rolníci, ale i zedníků se najde mezi nimi dosti. Území ježovské má rozlohu 591 *ha*, z nichž poplatná půda zabírá 566 *ha* (pole 494 *ha*, zahrady 12 *ha*, vinice 13 *ha* a pastviny 47 *ha*); půda však není příliš výnosná. Pozemky panské (úhrnem 42·36 *ha*) patří velkostatku bzeneckému. Z dobytka jest tu 50 koní, 243 kusy skotu, 26 vepřů a 80 koz.

R. 1373 jmenuje se jakýsi Vojtěch z Ježova. R. 1412 přešel Ježov ve vlastnictví Vítoslava z Voděrad a r. 1430 prodán byl Artlebu ze Zastřizl. Někdy po r. 1490 Protivec a Proček ze Zástřizl spojili Ježov s Miloticemi, u nichž byl ještě r. 1554. Ale r. 1570 patřil již k Moštěnici. Podléhal „lovčímu právu“ buchlovskému. (Viz Žeravice!) Fara ježovská uvádí se již r. 1320. V 16. stol. měli faru tu Čeští bratři, jichž tam byl značný počet, ale r. 1630 změnila se opět v katolickou. Kostel byl obnoven a rozšířen r. 1681.

11. KELČANY (ves) jsou asi $3^1/_2$ *km* na východ od Kyjova, Mají 406 obyvatelů, z nichž podle náboženství jsou 393 katolíci, 8 evangelíků a 5 židů, podle národnosti 397 Čechů, mluvících nářečím slováckým, a 9 Němců; domy jsou 72. Osada skládá se z Dědiny a Baráků. Má jednotřídní školu, úřad poštovní i telegrafní a četnickou stanici; farní kostel jest v Kostelci, obvodní lékař a kontribučenský fond v Kyjově, nádraží ve Vlkoši. Na sever od

vsi při silnici jsou vinné sklepy (búdy). Z budov vyniká cukrovar akciové společnosti a dvůr města Kyjova. Za cukrovarem jsou doly na hnědé uhlí, umělá nádržka na vodu čerpanou z dolů a ovocný sad „Lipina". Cukrovar jest spojen s nádražím vlkošským vlastní vlečnou drahou pro dovoz cukrovky a j. Obyvatelstvo kelčanské odívá se krojem severokyjovským (podhoráckým) a provozuje většinou polní hospodářství. Půda kelčanská má rozlohu 263 *ha*, z čehož 223 *ha* jsou věnovány polím, 2·36 *ha* zahradám, 9·83 *ha* vinicím a 12 *ha* pastvinám; ostatek jest plocha neplodná. Pozemky jsou poměrně velmi dobré; daří se na nich výborná cukrovka i dobré víno. Počet dobytka v obci chovaného: 23 koně, 141 kus skotu, 112 vepřů, 60 koz.

Kelčany patřily ve 14. stol. Janu z Boskovic a měly tvrz, svobodný dvůr a mlýny. V 15. stol. měnili se často jejich majetníci, r. 1557 pak nabyl jich Zikmund ze Zástřizl. Po potrestání stavů r. 1620 byly zabaveny a dány Prosperu z Paravičinů, jenž je r. 1635 prodal hraběti Magnisovi ze Strážnice. Osada měla na začátku 17. stol. 8 domů poddanských a 1 mlýn, ale ve válce třicetileté zpustla, jen mlýn zůstal obydlen. Pustinu koupilo r. 1666 za 2600 zl. město Kyjov, vystavělo tam poplužní dvůr, a aby mělo dostatek robotníků, usadilo si tam 10 láníků a 2 podsedníky. Tak byla ves obnovena a počet domů znenáhla se rozmnožil. Dvůr tamější patří Kyjovu podnes. R. 1859 otevřeny uhelné doly a při nich zřízena sklárna; když však r. 1861 sklárna vyhořela, zřízen r. 1862 místo ní cukrovar.

12. KORYČANY jsou městečko rozložené velmi malebně na severozápadním úpatí Hříběcích hor (asi 284 *m* nad hlad. m.) ve vzdálenosti téměř 11 *km* směrem severo-severovýchodním od Kyjova. Vedlejší části městečka jmenují se Lhotka, Suchý řádek, Petrželka, U kerchova, U rybníka, Cihelny a Pohoršov. Ke Koryčanům patří také několik obydlených samot, totiž lázničky *Zdravá voda** s hájovnou, myslivna *na Vršavě* (asi 500 *m* nad moř.) a mlýny při říčce Stupavě. Asi 4 *km* na východ od městečka uprostřed lesů jsou zříceniny památného hradu *Cimburka* (421 *m* nad m.). Celá obec dohromady má 445 domů, jež obývá 2589 lidí. Mezi obyvatelstvem velikou většinou českým a katolickým jest 151 Němec, 95 židů a 1 evandělík. Zaměstnáním obyvatelstva, které nosí kroj městský a mluví ponejvíce slovácky, jest jednak rolnictví, jednak práce v průmyslových závodech. — Asi uprostřed městečka stojí farní a poutnický chrám sv. Vavřince se starobylou sochou Panny Marie a na jih od něho krásný zámek (z 18. stol.) s parkem a panským dvorem. Školství je v Koryčanech na náležitém stupni. Mají českou školu obecnou a měšťanskou pro chlapce, českou pětitřídní školu obecnou pro dívky, jednotřídní obecnou školu německou, mateřskou školku českou i německou, pokračovací školu

* Lid říká „Svatá studýnka".

průmyslovou a besídku pro učně. Kromě toho jest v městečku židovská modlitebna, poštovní a telegrafní úřad, četnická stanice, oddělení finanční stráže, zemská stravovna, lékárna, dva lékaři, zvěrolékař, občanská záložna a kontribučenská záložna. Nejbližší nádraží jest v Nemoticích, kamž také poštovní vůz třikrát za den dojíždí. Koryčany jsou sice od r. 1908 spojeny železnicí s Nemoticemi, ale na té se dosud neprovozuje ani osobní ani nákladní veřejná doprava. Z průmyslových podniků koryčanských uvésti dlužno továrnu bratří Thonetů na nábytek z ohýbaného dřeva, továrnu na zboží rákosové, výrobnu sodovek, parní pilu, pivovar, lihovar a vodní mlýn. Trhy týdenní konají se v městečku každou středu, výroční čtyřikráte do roka: 1. v úterý po bílé neděli velikonoční, 2. v úterý po sv. Trojici, 3. v úterý po sv. Vavřinci, 4. v úterý po třetí neděli adventní. S obilím jezdí se obyčejně do Kyjova. — Koryčansko rozkládá se na ploše 1907 *ha*; plodné půdy jest z toho 1862 *ha* (1070 *ha* lesů, 641 *ha* polí, 65 *ha* pastvin, 48 *ha* luk a 38 *ha* zahrad). Velkostatku patří asi 1475 *ha*. Půda jest prostředně dobrá, ale pro pěstování vína není poloha její příhodná. — Z domácích zvířat užitkových jest v Koryčanech asi 110 koní, 321 kusů skotu, 254 vepři a 158 koz.

Koryčany jsou velmi stará osada, Od 14. stol. příslušely k Cimburku. Hrad Cimburk — až do r. 1720 obydlený, nyní však rychle se rozpadávající — byl založen kolem r. 1320 snad Bernardem z Cimburka, ale již vnukem jeho Ctiborem prodán i s městečkem markrabímu Joštovi. V dobách pozdějších dávala jej markrabata moravská často do zástavy různým pánům (na př. v l. 1456—1460 pověstnému loupežnému rytíři Jaroslavu z Lomnice) a pravděpodobně teprve po smrti krále Ludvíka (r. 1526) stali se řádnými majetníky Cimburka i Koryčan páni z Víckova. V l. 1611—1718 měl panství koryčanské, t. j. Koryčany, Jestřabice, Blišice a Leskovec, rod pánů Horeckých z Horky. R. 1718 koupila panství Marie Regina Bertoletti z Bartenfeldu a podržela je až do r. 1733, kdy koupili je zase Horečtí. Potom koncem roku 1742 stal se vlastníkem statku svobodný pán Karel Josef z Gillernu, po jeho smrti užívala statku doživotně vdova po něm (Marie Josefa rozená z Fallernu), načež r. 1762 přešel v držení jeho strýce Kristiána z Gillernu. Ten zemřel r. 1793 a statek zanechal své dceři Marii Josefě, provdané za Konstantina svobodného pána z Münch-Bellinghausenu. Ale již syn její Konstantin, který r. 1826 v panství se uvázal, prodal všechno r. 1846 svobodnému pánu z Rothschildů, jenž pak za nedlouho postoupil Koryčany s příslušenstvím velkoprůmyslníku Ludvíku Wittgensteinovi. Asi r. 1873 přešel velkostatek do rukou Ferdinanda hraběte z Trauttmansdorffu, jehož syn Karel prodal jej asi před desíti lety Ludvíku Wittgensteinovi, synu Wittgensteina výše jmenovaného. — K panství koryčanskému patřívala i *skelná huť* (poblíž vsi Stupavy, ale na Leskovsku), která majíc vlastní brusírnu, leštírnu, salajkárnu, stoupy i milíře vyráběla hlavně na začátku 19. století mnoho krásného broušeného zboží a vyvážela je daleko do ciziny. Výroba

skla byla tam zastavena 1. května 1907. — Nynější kostel koryčanský byl vystavěn r. 1716, když původní chrám lehl popelem. Socha Panny Marie, přinesená prý r. 1005 z Uher, těší se veliké úctě a každoročně 8. září koná se k ní veliká pouť. O faře děje se zmínka již r. 1350.

13. KOSTELEC (ves) leží asi 2$^{3}/_{4}$ *km* na severovýchod od Kyjova v pěkné úžlabině po obou stranách potoka Malšinky, která vytéká z bývalé šachty hnědouhelné severně od osady. Některé části osady mají zvláštní pojmenování (Vrbátky, Za humny, Moštěnská ulice, Moravanská ulice). Obyvatelé jsou vesměs Čechové a katolíci, mluví nářečím slováckým a nosí kroj severokyjovský; jest jich celkem 911 ve 185 domech. Osadě vévodí kostel sv. Václava s farou na pěkném návrší (250·2 *m* nad hl. m.); opodál při potoku jest trojtřídní škola. Z ostatních budov nejvýznačnější jest bývalý vrchnostenský zámeček s parkem, panský dvůr a na severním konci dědiny mlýn na Malšince. Pošta i jiné úřady a obvodní lékař jsou v Kyjově; kontribučenský fond má Kostelec svůj vlastní. Obyvatelé jsou většinou rolníci; menší část jich vydělává si na živobytí v kyjovských dolech a ve sklárně. Kostelecko má rozlohu 512 *ha*, z nichž 488 *ha* zaujímá plodná půda (polí 448 *ha*, luk 6·20 *ha*, zahrad 11 *ha*, vinic 8·56 *ha*, pastvin 13 *ha* a lesů 1·02 *ha*). V tom je zahrnuto i 167 *ha* patřících velkostatku. Z dobytka chová se v osadě 20 koní, 252 kusy skotu, 173 vepři a 123 kozy.

Kostelec je z nejstarších našich osad. Již r. 1131 patřil kostelu ve Spytinově u Napajedel. Roku 1274 dostali Kostelec od biskupa Brunona bratří ze Želetic. Z četných pozdějších majitelů jmenováni buďtež Jan Skrbenský z Hříště (v 16. stol.) a Amand Petřvaldský z Petřvaldu (od r. 1731). Kostelec býval podřízen známému „lovčímu právu“ buchlovskému (viz Žeravice). Nyní jest majitelem velkostatku kosteleckého baron Klein. Fara připomíná se poprvé r. 1407. Kostel má nynější podobu od roku 1729, kdy byl původní kostel obnoven a rozšířen.

14. KYJOV, královské město, středisko okresního hejtmanství kyjovského, rozkládá se téměř uprostřed okresu v nížinné a dosti jednotvárné poloze při říčce Kyjovce v nadmořské výši 190·5 *m*. Skládá se z obce křesťanské a samostatné obce židovské. K vlastnímu městu patří pouze náměstí a část Komenského třídy (bývalá Hrnčířská ulice) až po ulici Jurovského; ostatní ulice jsou předměstské. Křesťanská obec měla r. 1900 366 domů (57 městských, 309 předměstských) a 3974 obyvatele (v městě 979, v předměstí 2995). Z těch bylo podle náboženství 3568 katolíků, 3 evandělíci a 403 židé, podle národnosti 3676 Čechů a 298 Němců. Židovská obec měla 60 domů s 316 obyvateli, z nichž bylo 217 židů a 99 katolíků, 227 Němců a 89 Čechů.

Střed města tvoří rozlehlé náměstí, z něhož vycházejí hlavní ulice: Komenského třída, nejúpravnější ulice kyjovská, jdoucí až k hlavnímu nádraží, Smetanova (dříve Svatoborská) ulice a Palackého třída (dříve Kostelní ulice). Z vedlejších ulic nejdůležitější jsou Nerudova (dříve Janov), Tyršova (dříve Suchý řádek), Čelakovského (dříve Bukovanská) a Kollárova (dříve Růžová). Na náměstí jest zajímavá stará radnice s věží 32 *m* vysokou a orlem zakončenou, pěkná socha Panny Marie (před radnicí) a farní kostel, který již slohem („kapucínským“) prozrazuje, že kdysi patřil ke klášteru kapucínskému. Z ostatních budov na náměstí, vesměs jednopatrových, pozoruhodnější jest pouze obecní dům (čís. 1. a 2.), v němž kromě obecního úřadu a městské spořitelny jsou umístěny některé státní úřady. — Za obecním domem proti ulici Jurovského jest špitál, t. j. úhledný chorobinec v barokním slohu, a v ulici Palackého zámeček, pěkná, ale sešlá renaissanční stavba, jež bývala před r. 1548 sídlem pánů kyjovských. V Komenského třídě vyniká dívčí měšťanská škola, občanská záložna, románská, ale nová kaple sv. Josefa Kalazanského (nyní gymnasijní), dvojpatrová budova bývalého kláštera piaristského, gymnasium a měšťanská škola chlapecká. Při severovýchodní straně města na vyvýšeném místě jest pěkná budova zimní hospodářské školy a poblíž ní na hřbitově kaplička sv. Josefa (z r. 1832) na místě zaniklého farního chrámu sv. Martina. V židovském městě nejzajímavější budova jest synagoga (z r. 1852). Rozsáhlé budovy mají také některé průmyslové závody, hlavně sklárna a mlýn „Dittlerův“. Čtyři brány městské dávno již zbořeny (poslední — Brněnská ke Svatobořicím — r. 1852). Na blízku gymnasia jest městský park, za ním pak letní lázně a tennisové hřiště. Na návrší (asi 250 *m* nad hl. m.) při vlkošské silnici 1·5 *km* od náměstí stojí památná kaplička sv. Rocha, v níž jest nejstarší obraz Kyjova, neumělou rukou malovaný.

Kyjov jest sídlem četných úřadů. Jest tu c. k. okresní hejtmanství s c. k. okresní školní radou, c. k. okresní soud, c. k. notářství, c. k. berní úřad, c. k. evidence katastru daně pozemkové. c. k. poštovní, telegrafní a telefonní úřad, c. k. okresní četnické velitelství, c. k. finanční stráž, c. k. cejchovní úřad, silniční výbor okresu kyjovského a z úřadů duchovenských farní úřad a rabinát (židovský matriční úřad).

O školství jest dostatečně postaráno. Kromě obecné a měšťanské školy pro chlapce a obecné i měšťanské školy pro dívky jest v Kyjově c. k. české vyšší reálné gymnasium, zemská zimní škola hospodářsko-vinařská, pokračovací škola průmyslová pro chlapce a jiná pro dívky, česká mateřská školka a čtyřtřídní obecná škola německá. Z jiných osvětových prostředků lze uvésti veřejnou čítárnu a učednickou besídku.

Zdraví lidu má na starosti 5 místních lékařů a lékárna. Právní pomoci ve sporech soudních poskytuje obecenstvu 5 advokátů. Léčení dobytka obstarávají dva zvěrolékaři (okresní a soukromý). Peněžní obchody zprostředkuje občanská záložna, městská spořitelna

a živnostenská záložna. Pro pohodlí cizinců jest v městě několik hotelů a pro cestující řemeslnické pomocníky zřízena zemská stravovna. Nádraží jest tu dvoje: jedním (starým) prochází c. k. státní dráha brněnsko-vlárská, z druhého (nového) vychází místní dráha kyjovsko-mutěnická. Veliká jest řada spolků, založených jednak pro úkoly všeobecně prospěšné nebo pro zábavu, jednak pro hájení nejrůznějších zájmů společenských.

Území obce kyjovské zaujímá plochu 858 *ha*; z toho jsou věnovány 744 *ha* polím, 18 *ha* vinicím, 18 *ha* zahradám, 13 *ha* lukám, 8·28 *ha* pastvinám a ostatek je půda neplodná. Velkostatek města Kyjova má z toho 94·60 *ha*. Pozemky kyjovské patří mezi nejlepší na okrese. Pro povznesení vinařství — v poslední době značně pokleslého — byl zřízen nákladem státu a země vzorný vinohrad na obecním pozemku za hřbitovem.

Obyvatelstvo živí se rolnictvím, řemeslem a obchodem. Rolníci pěstují na polích nejvíce obilí a cukrovky a hledí si také chovu dobytka. Jeť v Kyjově asi 96 koní, 388 kusů skotu, 3 ovce, 119 koz a 312 vepřů. Řemesla všechna jsou mnohonásobně zastoupena a věci týkající se živností řemeslných pořádají živnostenská společenstva. Četné obchody zásobují obyvatelstvo všemi potřebami. Nemalý význam pro obchod mají také hlučné týdenní trhy (v úterý, v pátek a na potraviny i v neděli) a výroční trhy pětkráte do roka konané (1. v úterý po hromnicích, 2. v úterý po květné neděli, 3. v úterý před sv. Janem Křtitelem, 4 v úterý po Andělích strážných, 5. v úterý po první neděli adventní). Před každým výročním trhem v pondělí a mimo to první úterý v měsících, kdy není trhů výročních, jsou trhy na dobytek. Všechny trhy jsou hojně navštěvovány lidem z blízka i z daleka. Průmysl jest značně rozvětven. Na jižním konci Kyjova jest rozsáhlá skelná huť čili sklárna firmy Reich a spol., která vyrábí hlavně tabulové a obecnější duté sklo. Na východním konci města jest důl hnědouhelný patřící knížeti Salmovi. Jedna jeho část, v níž se těží uhlí vodorovnou štolou, jest při samém městě, druhá, kde se těží šachtou, jest opodál při kostelecké silnici. V Kyjově kvetlo dříve mlynářství. Jeden mlýn („Trávnický“) byl proměněn v porážku, druhý jest spojen s pivovarem, kdysi měšťanským, třetí („Dittlerův“) změněn částečně v továrnu na ovocné konservy a čtvrtý po vyhoření nebyl obnoven. Z ostatních průmyslových podniků buďtež uvedeny továrna na sodovky, na cukrovinky, dvě octárny, dva lihovary, továrna na hospodářské stroje a cihelna (za městem při milotské silnici).

Kyjov byl ve 12. stol. ještě vesnicí, kterou r. 1126 údělný kníže Václav daroval klášteru Hradisku u Olomouce. Opat hradištský Michal zbudoval v Kyjově kostel sv. Martina a byl v něm r. 1196 i pohřben. Již r. 1201 byl Kyjov městečkem s farou, mýtem a týdenním trhem v úterý. R. 1248 dovolil král Václav klášteru, aby opevnil městečko zdmi a valy, neboť trpělo jistě značnou měrou při vpádu Tatarů r. 1241 a Kumánů r. 1252, 1253 a 1273.

V pozdějších dobách bylo městečko často dáváno v zástavu různým pánům (na př. r. 1400 známému loupeživému rytíři Mikuláši Žampachovi z Potštejna), poněvadž klášter býval v peněžní tísni. Ve válkách husitských trpěl Kyjov značně tím, že se dal na stranu Husitů. Částečně Zikmund, nejvíce však Albrecht, vévoda rakouský, plenil husitskou jižní Moravu, hlavně r. 1431, kdy moravští páni husitští vytáhli do Čech proti německé křižácké výpravě. Toho roku v srpnu vtrhl Albrecht do Moravy, dobyl hradu a města Kyjova a vzav odtamtud něco přes 50 měšťanů do zajetí, oblehl Přerov. Když pak zvěděl, že křižáci utekli z Čech, nechal obléhání, ukrutným způsobem pálil vsi i městečka, vraždil obyvatelstvo a dal upáliti za živa také oněch 50 zajatých měšťanů kyjovských. Také v bojích mezi Jiřím Poděbradským a Matyášem, králem uherským, (r. 1468) Kyjov velice trpěl. Tehdy bylo město odňato klášteru Hradisku, jenž zůstal věrný Jiřímu. Ale Matyáš hleděl si později laskavostí Kyjovany nakloniti. R. 1469 dal městu právo odúmrti* a dva výroční trhy se čtrnáctidenním volným prodejem vína a piva. Po smrti Matyášově († r. 1490) byl Kyjov vrácen klášteru, ale zase byl často různým pánům zastavován. Král Vladislav dal r. 1515 Kyjovu právo červené pečeti, král Ferdinand r. 1534 třetí a r. 1538 čtvrtý trh výroční. Poněvadž časté zastavování Kyjova mělo za následek veliké vydírání se strany zástavních pánů, bránili se mu měšťané všemožným způsobem. Konečně r. 1539 prodal klášter město Janovi z Kunštátu, ale již synové jeho „pro dluhy a ožralství" prodali je r. 1548 Janu Kropáčovi z Nevědomí a na Litenčicích. Kropáč, veliký lakomec a ukrutník, chtěl od kyjovských vynutiti slib poddanství; ale měšťané ani slibům ani hrozbám jeho se nepodrobili a konečně se usnesli, že poprosí krále Ferdinanda I., aby je od Kropáče koupil, že jemu potřebnou sumu zaplatí sami. Trojčlenné poselstvo, jež vedl primátor Václav Bzenecký, vypravilo se téhož roku za králem do Augspurku s pamětním spisem o svých útrapách, a ač s králem samým nemluvilo, přece věc dobře vyřídilo. Ještě r. 1548 zaplatili měšťané Kropáčovi 9000 mor. zl. a *Kyjov se 18. srpna toho roku stal městem královským.* Potom prožil Kyjov své zlaté časy za primátora Václava Bzeneckého Do r. 1569 splacen dluh, učiněný při koupi města, vystavěny dvě brány a dva kamenné mosty, r. 1561-62 zbudována radnice s krásnou věží, r. 1577 přikoupeny k Bukovanům, jež už od r. 1548 Kyjovu robotovaly, za 2600 zl. Břesovice s pustou vsí Ronšperkem** a r. 1579 obnoven sešlý chrám sv. Martina. Hlavním pramenem příjmů byl městský pivovar. R. 1567 dovolil císař Maxmilián, aby Kyjov posílal jednoho

* Od té doby směli měšťané své statky komukoli darovati nebo poručiti. Zemřel-li kdo bez poručenství, přešel statek buď na jeho krevní přátele, nebo — nebylo-li přátel — v majetek města. Před tím připadl každý opuštěný statek (= odmrť, odúmrť) vrchnosti.

** Ves Ronšperk (Ramsberk) jest totožna s Hořenčicemi. Stávala jihovýchodně od Břesovic poblíž nynějšího Hruškovského dvora a zanikla v bouřích husitských.

zástupce do sněmu. Koncem 16. stol. nastaly městu zase zlé časy. R. 1605 přikvačili z Uher na Moravu Bočkajovci a Kyjov vypálili (1. června). Rok na to byl veliký mor a potom r. 1618 nastala válka třicetiletá; v ní (r. 1636) město téměř celé vyhořelo i s chrámem sv. Martina, který potom zůstával v chatrném stavu. Po válce bylo zase lépe, ač již r. 1663 zase Tataři turečtí Kyjov ohrožovali. Roku 1666 koupili Kyjovšti Kelčany z peněz, jež dostali za vydržování vojsk císařských táhnoucích proti Turkům. Potom až do konce století ničily město požáry, mor, povodně, spory mezi měšťany a předměšťany, mezi měšťany a židy — ti směli od r. 1613 v městě bydleti a obchodovati — a r. 1704 oblehli Kyjov Kurucové. Tehdy Kyjov odolal a zůstal ušetřen i moru, jenž toho roku vznikl. (Na památku toho zřízena r. 1705 kaple sv. Rocha.) R. 1721 dokončena stavba kapucínského kláštera a kostela na náměstí (nynějšího farního) a r. 1740 založil měšťan Dominik Jurovský nový špitál pro 12 chudých měšťanů. R. 1742 obsadili město na 8 dní Prusové a vydrancovali je. Přispěním primátora Jana Filipa uvedeni r. 1760 do Kyjova piaristé, kteří až do r. 1777 i latinskou školu v klášteře vydržovali. R. 1784 zrušen klášter kapucínský a kostel stal se farním. Ve válkách Napoleonských, hlavně r. 1805 a 1808, trpěl i Kyjov, neboť Rusové s lidem krutě nakládali a Francouzi vydírali. R. 1807 vyhořela téměř polovice města. Při konfiskaci kostelního náčiní státem r. 1810 (viz I. dílu str. 14) vyplatili si měšťané krásnou gotickou monstranci. Po památném roce 1848 stal se Kyjov sídlem okresního úřadu. R. 1868 přestavěn klášter piaristský a zbudována pro něj a pro nově zřízené německé obecní nižší gymnasium kaple sv. Josefa Kalazanského. Městský park založen r. 1873 a rozšířen r. 1899. Jiné významnější události kyjovské uvedeny jsou na str. 15 a 23 dílu I. Jen ještě sluší podotknouti, že od r. 1897, kdy správa Kyjova přešla do českých rukou, přeměněny obojjazyčné školy na české, r. 1898 založena měšťanská škola dívčí a české obecní gymnasium (nyní c. k. vyšší reálné gymnasium), r. 1907 zimní hospodářská škola a r. 1909 měšťanská škola chlapecká.

15. KYJOVSKÁ ŽIDOVSKÁ OBEC. Viz čís. 14.

16. LABUŤ — ves — leží asi 7·75 *km* na severovýchod od Kyjova v údolí při Skaleckém potoku. Má vlastní jednotřídní školu, ale přifařena jest do Ježova. Obvodní lékař a pošta jsou v Žeravicích, četnictvo v Osvětimanech. Osada má 424 obyvatele v 83 domech; všichni jsou katolíci, mluví slovácky, nosí kroj severokyjovský a zaměstnávají se polním hospodářstvím, dobytkářstvím i řemeslem, hlavně tkalcovstvím a zednictvím. K obci patří celkem 232 *ha* půdy, z nichž 220 *ha* zabírá půda plodná, prostředně úrodná (190 *ha* polí, 5·31 *ha* zahrad, 4·15 *ha* vinic, 21 *ha* pastvin). Velkostatku patří pouze 4·90 *ha*. Koní chová se tam asi 14, skotu 155 kusů, koz 30 a vepřů 126.

Labuť patřila kdysi ve 14. stol. Vaňku z Boskovic, potom pánům ze Zástřizl a r. 1460 byla prodána i s dvorem a pustou osadou Ronšperkem pánům ze Šternberka. R. 1490 spojena byla s Moštěnicí. (Viz Hýsly!)

17. LESKOVEC (ves) jest položen na návrší poblíž Koryčan asi 13 *km* severo-severovýchodně od Kyjova a má 514 obyvatelů, z nichž 3 jsou židé, ostatní katolíci; domů jest 91. K obci patří, ale vně osady leží panský dvůr (myslivna), Huť* poblíž vesnice Stupavy a nedávno založená akciová továrna na nábytek. Obyvatelé zaměstnávají se z části rolnictvím, z části prací v koryčanských průmyslových závodech. Kroj jest tam poloměstský a nářečí slovácké. Do kostela i do školy chodí se odtamtud do Koryčan, kdež jest i pošta, obvodní lékař a četnictvo. Území leskovské má plochu 1036 *ha*, z čehož plodné půdy jest 1020 *ha* (277 *ha* polí, 21 *ha* luk, 11 *ha* zahrad, 25 *ha* pastvin, 686 *ha* lesů); velkostatku samému patří 759 *ha* půdy (z toho 684·5 *ha* lesů).

Leskovec měl osudy tytéž jako Blišice a Koryčany; tvořilyť osady tyto od r. 1530 společně statek. (Viz Koryčany!)

18. MEDLOVICE (ves) leží v údolíčku na jihovýchod od Osvětiman a od Kyjova vzdáleny jsou asi $11^{1}/_{2}$ *km* na východo-severovýchod. Mají v 87 domech 404 české a katolické obyvatele, kteří se šatí krojem osvětimanským, mluví nářečím slováckým a zaměstnávají se rolnictvím. V osadě samé jest dvojtřídní škola, kdežto fara, pošta i četnická stanice jest v Osvětimanech a obvodní lékař v Žeravicích. K obci patří celkem 262 *ha* plochy, z niž půda poplatná — prostředně úrodná — zaujímá 253 *ha* (207 *ha* polí, 3·97 *ha* luk, 6·65 *ha* zahrad, 1·47 *ha* vinic, 33 *ha* pastvin, 0·71 *ha* lesů); velkostatek má z toho pouze 1·74 *ha* půdy. Na území medlovickém láme se červený nebo šedý porcelánový jaspis na štěrkování okolních silnic. Dobytka chová se v osadě asi tento počet: 47koní, 137 kusů skotu, 96 vepřů a 53 kozy.

Po Medlovicích nazýval se kolem roku 1415 jakýsi Vlček z Medlovic a později Adam z Medlovic. Asi r. 1500 nabyli Medlovic páni ze Zástřizl, čímž dostala se osada k panství buchlovskému a do pravomoci tamějšího „lovčího práva“. (Viz Žeravice!)

19. MILOTICE (ves) jsou vzdáleny asi 6 km na jiho-jihovýchod od Kyjova a rozkládají se na nížinné rovině asi 184 *m* nad hladinou mořskou. Na jih od nich vypíná se návrší Náklo (266 *m* nad hladinou mořskou). V osadě jest kostel Všech svatých, fara, čtyřtřídní škola, obvodní lékař, pošta, nádherný zámek hraběte ze Seilernů, přestavěný počátkem 18. století (v rokokovém slohu), panský dvůr, mlýn s pilou, myslivna a dva lihovary (rolnický a panský). Při zámku jest pěkná zahrada (v ní tak zvaná „svatobor-

* O této skelné huti — nyní zrušené — jest více řečeno při Koryčanech.

ská opice"), obora (bažantnice) a nedaleko ní rybník Písečný. Milotice dělí se na několik částí (Dědinu, Záhumní, Zafáří, Cihelny, U dvora) a mají 238 domů, v nichž žije 1216 obyvatelů (1204 katolíci, 12 židů, 1213 Čechů, 3 Němci). Selský lid mluví slovácky, chodí v kroji dubňansko-milotském a kromě polního hospodářství dobře si hledí také chovu dobytka i drůbeže. Napočítáno tam 98 koní, 565 kusů hovězího dobytka, 260 vepřů a 170 koz. Území milotské má plochu 1376 *ha*, z nichž velkostatku patří 645·39 *ha*, plodná půda zabírá 1308 *ha* (1008 *ha* polí, 139 *ha* luk, 39 *ha* zahrad, 14 *ha* vinic, 59 *ha* pastvin, 49 *ha* lesů). Půda jest místy písečná, místy bažinatá, celkem však úrodná. Daří se v ní hlavně žito a brambory. Na panských polích pěstuje se také chřest a vrbové proutí. Vinná réva daří se na severním svahu Nákla, jmenovitě v Šidlenách, Dubičácích a Kopcích; víno pak ukládá se do sklepů a bud „pod Šidlenami". Na Homole a v Horkách bývaly dříve hnědouhelné doly.

Milotice byly před r. 1479 majetkem Jiřího z Kravař, posledního člena rodu toho, načež r. 1480 přešly do rukou bratří z Ojnic a na sklonku století pánů ze Zástřizl. Asi od polovice 16. století měli je páni ze Žerotína, od konce téhož století páni z Lipy a v letech 1648—1810 hrabata Serényiové. Karel hrabě ze Seilernů koupil milotský statek od dědiců hraběnky z Hardeka r. 1888. — Milotice byly vypáleny r. 1605 od uherských povstalců, ale velice trpěly i ve válce třicetileté (1618—1648), pak r. 1663 při vpádu Turků a Tatarů uherských a ve vojně kurucké r. 1706, kdy zámek milotský statečně se bránil. Již v dávných dobách (asi v l. 1468—70) byly zničeny v okolí Milotic vsi Jiříkovice, Borky a Skoronice; první dvě zanikly na vždy, kdežto Skoronice byly kolem r. 1660 obnoveny. O milotské faře děje se zmínka již ve 14. stol. Nynější kostel byl zbudován na místě starého sešlého chrámu v l. 1697—1704.

20. MISTŘÍN leží asi 5 *km* jiho-jihozápadně od Kyjova na rovině pravého břehu Kyjovky. Části vesnice slují mezi domácím lidem Dědina, Baráky, Vyhnálov a Konec. Kromě toho patří k osadě i hájovna Palánek na staré rybničné hrázi, panský dvůr a mlýn. Celkem je tam 238 domů a 1090 obyvatelů (1080 katolíků, 10 židů); lid mluví nářečím čistě slováckým a odívá se krojem milotským. Mistřín má kostel Navštívení Panny Marie s farou a vlastní trojtřídní školu; pošta však a nádraží je ve Svatobořicích, obvodní lékař v Miloticích, kontribučenský fond (milotský) v Kyjově a četnictvo v Šardicích. Obyvatelé zabývají se většinou rolnictvím; pouze chudší z nich živí se řemeslem nebo prací v uhelných dolech, ve sladovnách a v jaroňovských sklárnách. Území mistřínské zabírá plochu 1071 *ha*, z čehož jest 1042 *ha* plodné půdy (710 *ha* polí, 234 *ha* luk, 41 *ha* lesů, 38 *ha* pastvin, 13 *ha* zahrad a 6 *ha* vinic); velkostatku patří z toho 352 *ha*. Půda jest částečně písčitá a poskytuje hojnost štěrku a písku (i na výrobu skla), ale ve vyšších polohách je hlinitá a úrodná. Hlavní plodiny jsou žito a brambory.

Rolníci dbají také chovu dobytka a drůbeže; chovají se v osadě asi 44 koně, 433 kusy skotu, 345 vepřů, 43 kozy a značné množství drůbeže.

Mistřín patřil r. 1228 opatství velehradskému, od něhož býval často dáván jiným do zástavy, až konečně r. 1524 prodán Vilému Kuně z Kunštátu, který jej spojil se Svatobořicemi. (Viz Svatobořice!) Ves měla smutné osudy. Původní Mistřín po prvé zpustl úplně po zhoubné válce česko-uherské (1468—1470), ale brzy potom, jakmile nastaly pokojnější časy, osada obnovena, takže již r. 1536 mluví se o „Novém Mistříně". Leč ani této nové osadě nebylo dopřánu klidu na dlouho. Již 1. června 1605 vypálena uherskými povstalci (Bočkajovci) a brzy na to ve válce třicetileté (1618—48) po druhé úplně zničena. Po válce pak (asi r. 1656) založena opodál pusté vsi osada po třetí — a tam se udržela podnes, ač přestála trpkou zkoušku v „kurucké vojně", hlavně v r. 1706. Jméno pozemků „Staré Mistříny" ukazuje, kde asi stával Mistřín původní, dvakrát zničený. Také na trati „Korulica" zanikla, jak se zdá, osada (Koroulice?). Kostel mistřínský, v němž jsou dva krásné obrazy známého malíře jesuity Ignáce Raaba, byl založen r. 1743 hrabětem Serényim a r. 1786 opatřen duchovní správou; starší kostel stával snad mezi mlýnem a nynější osadou a zpustl ve válce třicetileté.

21. MORAVANY, ves vzdálená asi $6^1/_2$ *km* na severovýchod od Kyjova, mají 935 obyvatelů, vesměs Čechů a katolíků a 206 domů. Osada jest v nížině při Čeložnickém potoku a částem jejím se říká Moštěnská ulice (Dolní konec), Vrchní konec a Chaloupky; mimo to náleží k ní i několik samot: „Zavadilka" („U kvartýru"), t. j. hájovna v horách poblíž vrchoviště potoka Moštěnky, skupina domků „Pod vinohrady" („Pod Starou horou"), větrný mlýn s dvěma domky a kapličkou při nové silnici ke Kostelci a několik stavení v okolí bývalého Kamenného mlýna (na Moštěnce) roztroušených. — Moravany patří do farnosti kostelecké, ale poštu, nádraží, obvodního lékaře i četnictvo mají v Kyjově, kontrib. fond v Žeravicích. O vzdělání mládeže pečuje domácí trojtřídní škola. Tamější obyvatelé mluví slovácky, odívají se krojem severokyjovským a jsou většinou rolníci; chudší pracují v kamenných lomech, ve dvoře moštěnském nebo v závodech kyjovských. Moravansko zabírá plochu 1093 *ha*, z nichž velkostatku patří 575 *ha*. Plodné půdy jest 1073 *ha* (polí 374, luk 6·57, zahrad 13, vinic 9·72, pastvin 58 a lesů 612 *ha*). Území jest pahorkovité a půda prostředně úrodná; rodí však všechny obilniny, kukuřici, brambory ovoce i víno. Velmi pěkný jest z jara pohled na rozkvetlé ovocné sady v Paníhájích, na Padělkách a ve vinohradech na Staré hoře. Rolníci zabývají se také dobytkářstvím; v obci jsou asi 42 koně, 243 kusy hovězího, 163 vepřového dobytka a 56 koz. Ve skalnatých stráních poblíž bývalého mlýna „Kameňáka" jsou vápencové lomy, odkudž se rozváží výtečný kámen na stavby a štěrkování silnic. Na „Uhliskách" pálívalo se v milířích dřevěné uhlí.

R. 1324 a po celé 14. století měl značný podíl na Moravanech domácí rod bratří Štěpána, Jeronyma a Slavibora z Moravan; na

konci toho století pak i rod pánů ze Zástřizl. R. 1412 stala se celá ves majetkem Protivce ze Zástřizl a připojena později k panství buchlovskému. R. 1630 přinesla je Kunhuta ze Zástřizl věnem svému manželu Petru Divišovi z Petřvaldu, pánu na Buchlově; když potom r. 1763 umřel poslední muž z rodu Petřvaldských, provdala se r. 1765 sestra jeho Marie Terezie za hraběte Prospera Berchtolda a přinesla mu věnem s buchlovským panstvím i Moravany. Hrabata Berchtoldová mají v Moravanech dosud část statků. O lovčím právu buchlovském čti u Žeravic!

22. NĚČICE rozkládají se severně od Kyjova téměř u samého města (1 *km*) na svahu klonícím se jednak k levému břehu Stupavy, jednak do údolí potoka Malšinky. Jest to ves o 90 domech s 441 obyvateli národnosti české a náboženství kromě tří židů katolického. Přifařeny jsou ke Kyjovu, ale mají vlastní hřbitov; školy, všechny úřady i nádraží jsou pro ně v Kyjově. V osadě jest kaple, zvonice, chudobinec, hřebčinec a mlýn na vodní struze, do níž opodál mlýna se vlévá potůček Malšinka; severně od osady je cihelna a na jihovýchodě při kostelecké silnici samota „U staré hutě“. Obyvatelstvo nosí kroj severo-kyjovský, mluví slovácky a zaměstnává se jednak rolnictvím, jednak prací v průmyslových závodech a uhelných dolech kyjovských. K Něčicím patří 227 *ha* půdy, z nichž plodné jest 213 *ha* (203 polí, 1·17 luk, 2·57 zahrad, 2·60 vinic, 3·87 pastvin); půda je úrodná a svědčí dobře obilí, ovoci i vínu. Rolníci pečují také o chov dobytka; v osadě chovají se asi 24 koně, 133 kusů skotu, 43 vepři a 26 koz. Chov skotu je výnosný, neboť mléko i mléčné výrobky se dobře zpěněžují v Kyjově.

První zmínka o Něčicích děje se již r. 1131, kdy náležel tu jeden lán polí kostelu spytinovskému. Ve 13. stol. patřily k Velehradu a od 15. stol. jeptiškám v Pustiměři, které je prodaly r. 1550 držitelům Milotic. V těch dobách byly Něčice zcela pusté, ale před třicetiletou válkou byly nově založeny a přes různé útrapy válečné záhy se vzmohly. Podle jednoho tamějšího dvora psal se ve 14. a 15. stol. šlechtický rod z Něčic.

23. OSVĚTIMANY jsou městečko v Buchlovských horách asi 10·5 *km* na východo-severovýchod od Kyjova. Naleží k nim také několik samot: Borová, Bratrkovy, Němč, Spářovy (jinak Nad Borovou), Vranovy (zvané též Žleby nebo Paseky), 3 mlýny (Vrchní, Prostřední, Dolní) na Hruškovském potoku a asi čtvrt hodiny jihozápadně od městečka Hruškovský dvůr, patřící k panství buchlovskému. Všechny části obce mají celkem 177 domů a 1025 obyvatelů, mezi nimiž jsou 4 židé a 7 Němců; ostatní jsou katolíci a Čechové, nářečí slováckého. — Území osvětimanské má výměru 1949 *ha;* z toho jest plodné půdy 1913 *ha* (1049 lesů, 703 polí, 84 pastvin, 65 luk, 12 zahrad a 0·32 vinic). Velkostatek buchlovský má tu 1311 *ha* půdy. Pole jsou prostředně úrodná. Lid chodí v kroji poloměstském, provozuje většinou polní hospodářství, hledí si však při něm i pěstování ovoce a chovu dobytka (asi 37 koní, 390 kusů skotu, 224 vepřů a 96 koz); chudí dělají košťata.

V Osvětimanech jest kostel sv. Havla (291 *m* nad hladinou mořskou), fara, čtyřtřídní škola, občanská záložna, pošta, četnictvo, myslivna revíru buchlovského; obvodní lékař sídlí v Žeravicích, kontribučenský fond je v Buchlovicích. Nádraží nejbližší jest v Bzenci, Písku nebo v Kyjově. V lese asi 4 *km* na severozápad od městečka je kaplička sv. Klimenta. Výroční trhy, dříve dvakráte do roka tu konané, zanikly; co jest určeno na prodej, vozí se na trhy do Kyjova, Koryčan a Bzence.

Osvětimany patří k nejstarším osadám moravským, neboť byly založeny zajisté již za doby cyrillomethodějské; první zmínka listinná však děje se o nich teprve r. 1350. R. 1365 rozdělily se na dvě polovice: jedna r. 1406 připadla pánům ze Zástřizl, druhá náležela postupně různým majitelům (hlavně Šternberkům a pánům z Víckova); ale od r. 1550 staly se celé Osvětimany majetkem pánů ze Zástřizl a sdílely pak všechny osudy panství buchlovského. (Viz Žeravice!) Na začátku 17. století byly sídlem Jednoty bratrské. Mnoho trpěly ve válce třicetileté (1618—1648) a při vpádu tatarském (1663); před r. 1670 bylo tam z 52 domů 45 pustých. Na místě nynější kapličky sv. Klimenta zřízena byla již kolem r. 865 kaple ke cti téhož světce. Později byl tam vystavěn kostel a klášter baziliánský, valy ohrazený, ale ten zpustl již počátkem 13. století. R. 1358 dal markrabě Jan poustku augustiniánskému klášteru brněnskému. Znova usadili se tam mnichové, ale již r. 1421 byl zničen kostel i klášter od Husitů za vůdcovství Bedřicha ze Strážnice. Nyní jsou tam patrny jen slabé stopy základů kostelních; ostatek jest rozmetán a rozebrán.

24. SKALKA jest vesnička asi $6^3/_4$ *km* severovýchodně od Kyjova při potoku, jenž se po ní nazývá Skalecký. Žije tam v 77 domech 367 lidí; jsou to Čechové (nářečí slováckého, kroje severokyjovského) a kromě 3 židů katolíci. Do kostela i do školy chodí se odtamtud do Ježova, ale pošta a obvodní lékař jsou v Žeravicích, četnictvo v Osvětimanech a kontribučenský fond v Žadovicích. Obyvatelstvo obírá se polním hospodářstvím, chovem dobytka a částečně i řemeslem zednickým. V zimě tká se v některých domech plátno z konopné příze. K osadě náleží 305 *ha* půdy; z nich věnováno jest 228 *ha* polím, 29 *ha* lesům, 20 *ha* pastvinám, 5·72 *ha* zahradám, 5·23 *ha* vinicím, 1·30 *ha* lukám a ostatek jest půda neplodná. Velkostatek má tam 53·45 *ha* pozemků. Orná půda jest dosti výnosná. Na návrších daří se ovocné stromoví. Z domácích zvířat chovají se tam asi 33 koně, 136 kusů skotu, 80 vepřů a 24 kozy. Výrobky hospodářské prodávají se na trzích v Kyjově, Bzenci a Koryčanech.

Skalka bývala za stara lénem biskupství olomouckého, kterému ji r. 1318 daroval král Jan Lucemburský. Měla různé lénní pány, ale r. 1653 připadla opět biskupství, načež r. 1667 dána týmž pánům jako Žadovice. (Viz tam!) Patřívala ke „krevním gruntům" buchlovským. (Viz Žeravice!)

25. SKORONICE (ves) mají 92 domy a 438 obyvatelů, vesměs katolíků a Čechů nařečí slováckého, kroje podhoráckého. Osada ta leží $3^3/_4$ *km* jiho-jihovýchodně od Kyjova na levém břehu Moštěnky (nazývané tam ‚Potůček') asi 195 *m* nad hladinou mořskou. Částem jejím říká se Dědina, Baráky a Za humny. Na dolním konci je kaplička a za osadou při milotské silnici úhledný kostel na hřbitově. Škola tamější jest dvojtřídní. Fara a obvodní lékař je v Miloticích, nádraží ve Vlkoši, pošta v Kyjově a četnictvo ve Vracově. Skoronsko zaujímá plochu 441 *ha*, z čehož jest 426 *ha* plodné půdy (polí 373 *ha*, luk 27 *ha*, pastvin 13 *ha*, lesů 6·65 *ha*, vinic 3·10 *ha* a zahrad 2·90 *ha*). Majetníci usedlostí jsou podílníky kontribučenského fondu milotského (v Kyjově). Půda je písčitá a prostředně úrodná. Občané skoronští — většinou rolníci — pěstují hojně žita, ječmene, brambor a cukrovky; mimo to hledí si bedlivě chovu hovězího dobytka, pěkných koní i drůbeže. Chov dobytka (50 koní, 176 kusů hovězího, 144 vepřového dobytka a 27 koz) vydatně podporují dobré louky na nížině při Moštěnce a mlýnské struze a také jeho výnosnost; mléko a mléčné výrobky se totiž dobře zpeněžují v Kyjově.

Skoronice náležely odedávna k Miloticím a měly s nimi stejné pány. (Viz Milotice!) Ve válce česko-uherské (1468—70) osada poprvé zpustla a osazena až asi r. 1580. Ale brzy na to (r. 1605 při vpádu Bočkajovců) zpustla znova a teprve hrabě Gabriel Serényi, jenž nabyl r. 1648 panství milotského, uvedl tam v letech 1656—1660 z Kunevaldu u Nového Jičína německé osadníky, kteří ovšem brzy se počeštili. Od té doby slovou Skoronice německy Kunewald a mají hojně německých jmen rodových a názvů polností.

26. SOBŮLKY jsou rozloženy v hlubokém údolí asi $3^1/_2$ *km* na západo-severozápad od Kyjova po březích potůčku, který se pramení pod Lysými horami severně od osady a poblíž Svatobořic vtéká do Kyjovky. Části obce slují Vrchní konec, Dolní konec, Búdy, Cihelny a U cigánů. Sobůlky mají trojtřídní školu; jinak tam není nic povšimnutí hodného, leč zvonice, panská hájovna, poblíž osady cihelna a na návrší (266 *m* nad hl. m.) při polní cestě ke Kyjovu kaplička zdaleka viditelná. Osada patří k farnosti kyjovské, ale má vlastní hřbitov; pošta i ostatní úřady, kontribučenský fond (milotský) a nejbližší nádraží je v Kyjově. Území sobůlské má rozlohu 709 *ha*, z čehož plodná půda zaujímá 686 *ha* (466 *ha* polí, 166 *ha* lesů, 28 *ha* pastvisk, 15 *ha* vinic, 7·51 *ha* zahrad a 2·88 *ha* luk). Velkostatku milotskému náleží z toho 168·87 *ha*, kterouž plochu téměř celou zabírá t. zv. Sobůlský les (východně od osady), nejčastější cíl vycházek a výletů obyvatelstva kyjovského. Půda jest kopcovitá, ale úrodná; svědčí dobře obilí (hlavně ječmeni) i vínu. Vesnice skládá se ze 188 domů, v nichž přebývá 845 lidí, vesměs Čechů a katolíků; nářečí jejich je slovácké a kroj severokyjovský (podhorácký). Provozují většinou polní hospodářství s chovem dobytka

(39 koní, 228 kusů skotu, 213 vepřů, 89 koz); chudší lid chodí za prací do průmyslových závodů a uhelných dolů kyjovských.

Podle Sobůlek psal se r. 1358 jakýsi Dupník. Kolem r. 1390 patřily Tasovi z Boskovic, od r. 1437 měli na nich značný podíl páni ze Zástřizl a r. 1450 nabyl Protivec ze Zástřizl osady celé. Od té doby příslušely k panství milotskému. (Viz Milotice!) Kromě toho býval tam zemanský svobodný dvůr, jehož majitelem byl r. 1490 Jan Zoubek ze Zdětína, r. 1672 Jiří Dluhoš z Kopanic, r. 1731 Karel Dluhoš z Kopanic a r. 1739 jakási baronka Lévová. Zajímavá jest sobůlská pamětní kniha, kterou založil kyjovský farář Jan Ignác Mochnický, rodák z Bukovan, na sklonku 17. stol.

27. STAVĚŠICE leží jihozápadně od Stražovského kopce asi 7 *km* na západ od Kyjova. Části osady se jmenují Dědina, Bařina, Cihelny, Suchý řádek, Sádek a Hejda. Vesnice má 148 domů s 646 vesměs českými a katolickými obyvateli, kteří mluví nářečím slováckým a chodí v kroji hanáckém; zabývají se polním hospodářstvím a z části také prací v místní továrně. Jest tam dvojtřídní škola, cihelna a větrný mlýn na Hejdách. Fara jest v Želeticích (na Ždánsku), obvodní lékař ve Zdánicích, pošta ve Stražovicích, četnictvo v Šardicích, nejbližší nádraží v Násedlovicích a kontribuč. fond (milotský) v Kyjově. K osadě patří 470 *ha* půdy, z nichž plodná půda zabírá 453 *ha* (388 *ha* polí, 39 *ha* pastvin, 13 *ha* vinic, 9·20 *ha* zahrad a 4·67 *ha* luk). Území jest pahorkovité, ale proti severním větrům chráněné. Půda — prostředně dobrá — rodí všechny druhy obilí, kukuřici i víno. Z domácích užitkových zvířat chová se v obci asi 47 koní, 239 kusů hovězího, 182 vepřového dobytka a 73 kozy.

Stavěšice náležely r. 1389 Černínovi z Věteřova a začátkem 15. stol. Janu z Uher, jenž je prodal r. 1410 i se svobodným dvorcem a zpustlou tvrzí Ondřeji Syslovi z Nětkovic. Po něm držel je Jan ze Želetic a od r. 1446 Jan z Choryně. Kolem r. 1460 vystavěna tam nová tvrz. R. 1480 prodala Stavěšice Machna z Landštejna Janu ml. z Ojnic, čímž osada připadla k Miloticím. (Viz Milotice!) Kolem r. 1583 byl tam českobratrský sbor, který byl od bratří ze Žerotína, tehdejších majitelů panství milotského, i obdarován.

28. STRAŽOVICE rozkládají se na jihozápadním svahu Stražovského kopce a vzdáleny jsou od Kyjova asi $5^1/_2$ *km* směrem západním. Vesnice dělí se na několik částí s domácími názvy (Jámy, Na kamencích, Pod uličkou a Dolní konec) a má ve 142 domech 669 obyvatelů, kteří jsou mimo 10 Němců a 5 židů národnosti české a náboženství katolického. Jest tam dvojtřídní škola, kaple, poštovní úřad, panský dvůr se zámkem a soukromá mlékárna; fara, a nejbližší zastávka železniční jest v Želeticích, obvodní lékař ve Ždánicích a četnická stanice v Šardicích. Pod Veselým kopcem čili Babylonem, t. j. vrcholem Stražovského kopce, jest zaniklá huť („šmelcovna“), kde se ještě před 50 lety tavívala železná ruda, dobývaná ze Stražovského kopce; nyní vyrábí se tam zboží cemen-

tové. V hlinicích pod Veselým kopcem láme se kámen na stavby a štěrkování silnic. Obyvatelstvo mluví nářečím slováckým*, nosí kroj hanácký a zabývá se ponejvíce rolnictvím a dobytkářstvím. Stražovsko zaujímá plochu 604 *ha*, z nichž jest plodné půdy 582 *ha* (497 *ha* polí, 30 *ha* lesů, 23 *ha* pastvin, 21 *ha* vinic, 7·88 *ha* zahrad a 2·68 *ha* luk); velkostatku z toho náleží 236·32 *ha*. Povrch území jest pahorkatý a půda prostředně úrodná; daří se v ní všechny zdejší plodiny i réva a ovocné stromoví. Dobytka chová se v osadě asi toto množství: 60 koní, 205 kusů skotu, 300 vepřů a 66 koz.

Stražovice byly ode dávna samy o sobě lenním statkem biskupství (založeného r. 1062) a potom arcibiskupství olomuckého. Před r. 1131 přiděleny byly kostelu břeclavskému. R. 1392 měl je jako léno Vid ze Stražovic. Jeho nástupcové nejsou známi. Teprve r. 1522 uvádí se jako delší držitel osady Bernard ze Zástřizl. R. 1611 koupil ves Jiří Pogarell z Kočebořovic, ale již r. 1620 musil se jí vzdáti pro účast na českém povstání. Na to dostal ji darem Šimon Kratzer ze Schönsberka, komoří biskupa olomuckého, po němž se majetníci zase často střídali. Od r. 1661 měl osadu staročeský šlechtický rod z Věžník až do r. 1714, potom 9 let Bernard Antonín Brabantský z Chobřan, od r. 1723 do r. 1751 hrabě Zikmund Schrattenbach, od r. 1751 Heřman Vavřinec z Kannegiesseru a po jeho smrti r. 1770 jeho zeť, šlechtic Jáchym Albrecht Hess. Knížata z Liechtensteinu nabyli velkostatku stražovského r. 1864.

29. STUPAVA jest vesnice v Buchlovských horách, vzdálená od Kyjova asi 14½ *km* na severovýchod. Rozložena jest po obou březích potoka Stupavy, má 141 dům a dělí se na tři části: Horňansko, Dolňansko a Ulici za ohradou. Jest tam farní kostel svatého Klimenta na severním konci osady (354 *m* nad hlad. m.), dvojtřídní škola, panská myslivna a dva vodní mlýny; pošta jest v Buchlovicích, nejbližší nádraží v Nemoticích a obvodní lékař i četnictvo v Koryčanech. Poblíž osady při silnici ke Koryčanům jest bývalá skelná huť, ale ta leží již na půdě leskovské. Ke Stupavě patří 339 *ha* lesů, 270 *ha* polí, 45 *ha* pastvin, 19 *ha* luk, 19 *ha* zahrad (dohromady 685 *ha* plodné půdy) a 25 *ha* půdy neplodné; zabírá tedy území její celkem 710 *ha*. Velkostatku patří z toho pouze 0·32 *ha*. Stupavsko jest pahorkovité a půda jeho jest málo úrodná; roste tam obilí, brambory a na návrších ovocné stromoví, zejména švestky. V osadě žije celkem 718 obyvatelů národnosti české a náboženství mimo 5 židů vesměs katolického. Většinou jsou to rolníci, ale jest tam také dosti lidí, kteří se zabývají prací v průmyslových závodech koryčanských. Chov dobytka oproti dřívějšku klesá; nyní chová se tam asi 27 koní, 149 kusů hovězího, 59 vepřového dobytka a 85 koz.

Stupava byla založena v první polovici 18. století od panství buchlovského, jež darovalo osadníkům pozemky i dříví na stavbu

* Má však mnohou českou zvláštnost. Proto v okolí mu říkají — Češi.

Nová osada byla zprvu přifařena do Osvětiman, ale r. 1863 byl tu zbudován kostel a r. 1864 založena i vlastní fara. O skelné huti viz u Koryčan.

30. SVATOBOŘICE (ves) rozkládají se na pravém břehu Kyjovky asi 3½ *km* na jiho-jihozápad od Kyjova. Části obce jmenují se Dědina, Vrbátky a Zmola. Přebývá tam ve 261 domech 1247 obyvatelů, mezi nimiž jest 27 židů a 13 Němců; ostatní jsou Čechové mluvící nářečím slováckým a katolíci. V osadě jest čtyřtřídní škola, poštovní úřad, hospodářské obilní skladiště, vodní mlýn, lihovar a panský dvůr, v němž jest deset velikých sklepů bývalého pivovaru. Poblíž osady za říčkou jest železniční i telegrafní stanice a u ní továrna na ozdobné kovové zboží. Kostel s farou jest v Mistříně, obvodní lékař v Miloticích, kontribučenský fond (milotský) v Kyjově. K obci náleží 1165 *ha* plochy, z čehož velkostatek má 288 *ha*. Plodná půda, celkem prostředně úrodná a všude hnědé uhlí obsahující, zaujímá 1134 *ha* (947 *ha* polí, 100 *ha* luk, 40 *ha* pastvin, 17 *ha* lesů, 16 *ha* zahrad a 14 *ha* vinic). Obyvatelé nosí kroj dubňansko-milotský a obírají se jednak polním hospodářstvím a chovem dobytka, jednak různými řemesly a prací průmyslovou. Muži odcházejí na zimu za výdělkem i daleko do ciziny, ponejvíce jako dělníci sladovničtí; ženy a dívky předou v zimě konopě na hrubé plátno a vyšívají. Na polích se pěstují hlavně brambory, ječmen a cukrovka. Ve vinařství jeví se úpadek, za to však ovocnictví a včelařství se začíná pěkně ujímati. Ve štěrkovně u nádraží kope se hrubý křemenitý štěrk, výtečný na betonové stavby, a z „Hušperů“ nad silnicí vozí se písek do kyjovské sklárny. Z domácích užitečných zvířat chová se v osadě asi 70 koní, 350 kusů skotu, 100 vepřů a 40 koz.

Svatobořice patří sice k nejstarším osadám okresu, ale v listinách je první zmínka o nich teprve r. 1349. Ve 14. a 15. stol. mělo na nich podíl několik pánů. Tak r. 1386 patřil tamější svobodný dvůr Erhardtovi z Drahotuš. Roku 1464 po zemřelém Janu z Milotic připadla tam pustá tvrz, dvůr, 10 lánů a několik pustých míst Janu Táborkovi z Kručova. Teprve před r. 1539 nabyl celých Svatobořic i s Novým Mistřínem a pustými Jiříkovicemi rod Kuny z Kunštátu a potom na nějaký čas rod pánů ze Žerotína. R. 1566 ujal se jich Jaroslav ze Zástřizl a v rodě Zástřizlů Morkovských zůstaly až do r. 1681, od kteréž doby měla je po 7 let Zuzana Prakšická ze Zástřizl. Paní ta zanechala osadu roku 1691 Frant. Liebštejnskému z Kolovrat, jenž však již r. 1692 prodal ji vdově po hraběti Janu Serényim pro její nezletilé děti. Od té doby patřily Svatobořice k panství milotskému. (Viz Milotice!).

31. SYROVÍN jest vesnice rozkládající se asi 10 *km* na východo-severovýchod od Kyjova při potoku, jenž slove po ní Syrovínský. Vesnice skládá se z Dědiny, Brčkova, Zábraní a Záhumení a v jejích 170 domech bydlí 757 obyvatelů národnosti české a náboženství — kromě 2 židů — katolického. Lid nosí kroj do-

mansko-osvětimanský a užívá nářečí slováckého. Jest tam kostel (266 *m* nad hladinou mořskou) s farou a dvojtřídní škola; pošta a nádraží jest v Bzenci, obv. lékař v Žeravicích, kontrib. fond a četnictvo ve Vracově. Syrovínští usedlíci provozují většinou polní hospodářství s chovem dobytka, (chová se v obci asi 40 koní, 300 kusů skotu, 250 vepřů a 30 koz); domkáři jsou většinou řemeslníci (zedníci a tesaři) a zdržují se přes celé léto ve světě. K Syrovínu náleží celkem 406 *ha* půdy, z nichž plodná půda zabírá 387 *ha* (282 *ha* polí, 59 *ha* vinic, 40 *ha* pastvin, 5·16 *ha* zahrad a 1·36 *ha* luk). Půda jest pahorkatá a roklinatá, ale úrodná. Daří se v ní dobré obilí — hlavně výborný ječmen — brambory, zelenina a na svazích k jihu nakloněných bílé víno pro znamenitou jakost široko daleko známé. Na pozemcích „Kopaninách" dobývá se kámen na štěrk a v nedávné době objevila se tam ložiska hnědého uhlí. Na západ od osady jest obecní cihelna.

Syrovín patřil jistě již od 13. století ke hradu bzeneckému. R. 1371 poručil markrabě Jan v poslední vůli Vracov, Vlkoš, Ratiškovice, Syrovín a Vacenovice s hradem a městem Bzencem svému synu Soběslavovi. Od té doby jmenuje se Syrovín stále s uvedenými osadami i jsou další dějiny jeho uvedeny u Vracova. Kostel syrovínský zbudován byl na počest obrácení sv. Pavla r. 1716; faru založil r. 1752 jako lokalii kroměřížský občan Václav Lukoš. —

32. ŠARDICE, ves vzdálená od Kyjova $8^3/_4$ *km* na jihovýchod, rozkládají se v nížině při soutoku potoka Stavěšického a Hovoranského 185 *m* nad hlad. m. Osada pozůstává hlavně ze dvou téměř rovnoběžných dlouhých ulic, z nichž jedna slove Dědina, druhá Ulice; ostatní části se nazývají Dráhy, Žlíbek, Bařina a Suchý řádek. Domů jest tam celkem 376 a v nich žijí 1744 obyvatelé, z nichž podle národnosti jest 1738 Čechů a 6 Němců, podle náboženství 1731 katolík, 11 židů a 2 evandělíci. V osadě jest kostel, zasvěcený archandělu Michaelovi, s krásným oltářním obrazem od jesuity Ignáce Raaba, kaple sv. Rocha, fara, pětitřídní škola, bývalá residence klášterní (nyní sýpky a stáje) s pěknou zahradou, panský dvůr s terasovitým parkem „Špitálkou" a četnická stanice; pošta, nádraží a obvodní lékař jest na Čejči. Na sever od osady při cestě do Nenkovic stojí o samotě panský dvorek Cyrillov. Obyvatelé šardičtí mluví nářečím slováckým, nosí kroj mutěnsko-hovoranský a živí se hlavně rolnictvím; chudina chodí za výdělkem do uhelných dolů v Jaroňovicích, do továren ve Svatobořicích a Stavěšicích, do různých sladoven a panského dvora. Rolníci chovají hojně dobytka (asi 191 koně, 1051 kus skotu, 1560 vepřů a 167 koz) a rádi s ním obchodují. K Šardicím patří 1793 *ha* půdy (1576 *ha* polí, 69 *ha* pastvin, 57 *ha* luk, 22 *ha* vinic, 15 *ha* zahrad; ostatní jest půda neplodná). Z toho má velkostatek kláštera starobrněnského 370 *ha* půdy. Pozemky v nižších polohách jsou neúrodné, štěrkovité a osazují se místy lesem; ve vyšších polohách jest však půda úrodná, která

svědčí pšenici, kukuřici, cukrovce i vínu. Na Šardicku také se doluje na hnědé uhlí a kope písek pro sklárny.

Po Šardicích psal se již ke konci 13. stol. jakýsi Soběhrd. R. 1370 daroval osadu markrabě Jan, jenž polovici jí zdědil, polovici koupil, řádu augustiniánskému na Starém Brně. Ačkoli v dobách potomních různí šlechticové měli tam majetek a r. 1420 celé Šardice na čas Janu Svinkovi připadly, přece od r. 1459 patřila osada zase řádu augustiniánskému, který má tamější velkostatek dosud. — Jmenovaný Soběhrd zřídil v Šardicích již r. 1284 kapli, z níž později zřízen filiální kostel podřízený faře mistřínské tím způsobem, že farář mistřínský mohl bydleti buď v Mistříně nebo v Šardicích. Konečně ujali se fary šardické Augustiniáni a zřekli se jí teprve na začátku 19. stol. Ve 14. stol. byly v Šardicích dva svobodné dvory, R. 1459 uvádějí se Šardice jako městečko. Trpěly velice při vpádech Tatarů a Kuruců. R. 1785 byl znova zbudován tamní kostel i s farou a residencí Augustiniánů.

33. ÚJEZDEC (ves) jest vzdálen od okresního města 11 *km* směrem východo-severovýchodním. Osada dělí se na čtyři části (Dědinu, Ve zmole, Za humny a Na Brčkově); místo návsi má hlubokou, vodami vymletou rokli, jež dělí osadu od severu k jihu na dvě polovice. Rokle ta odvádí vody plynoucí hlavně se svahů vrchu zv. Hvisty (389·5 *m* nad hl. m.) a vrchu Medlovského (381 *m* nad hl. m.). Újezdec má v 93 staveních 438 obyvatelů národnosti české a náboženství až na 2 židy katolického. Jest tam dvojtřídní škola; fara, pošta a četnictvo jest v Osvětimanech, obvodní lékař v Žeravicích a nejbližší nádraží v Bzenci, v Bzenci-Písku nebo v Polešovicích. Obyvatelstvo mluví nářečím slováckým, odívá se krojem domansko-osvětimanským a provozuje nejvíce polní hospodářství. Mírně pahorkaté území újezdecké zabírá celkem 341 *ha* plochy, z níž obdělávaná půda zaujímá 320 *ha* (243 *ha* polí, 43 *ha* vinic, 23 *ha* pastvin, 10 *ha* zahrad a 0·81 *ha* luk). Velkostatek buchlovský má tam pouze 3·61 *ha* plochy. Půda jest dosti úrodná a daří se v ní obilí, hlavně ječmen, okopávaniny, pícní rostliny, ovocné stromoví a na jižních svazích i výborné víno, nejlepší na okrese. Výrobky hospodářské vyvážejí se na trhy do Bzence a Uh. Hradiště. Rolníci chovají z větších domácích zvířat asi 11 koní, 181 kusů hovězího dobytka, 175 vepřů a 40 koz; za tažná zvířata mají hospodáři hlavně voly, jež nakupují jinde a po odchovu zas prodávají.

Újezdec patřil ve 13. století opatství velehradskému. Kolem r. 1370 náležel částečně Protivci ze Zástřizl, jenž však ve spolku s bratrem Jindřichem prodal jej r. 1406 i se svobodným dvorem a vinohrady Pročkovi z Habrovan. Od toho koupil jej r. 1430 Jan Kužel ze Žeravic. R. 1525 patřila osada Vojtěchu Prusinovskému z Újezdce, načež r. 1540 připadla částečně a r. 1590 úplně k panství buchlovskému, jež má v obci dosud vinice a sklep. Z té příčiny má Újezdec podíl na kontribučenském fondu buchlovském. Býval podřízen lovčímu právu buchlovskému. (Viz Žeravice!)

34. VACENOVICE jsou ves, jež rozkládá se na mírném svahu ve vzdálenosti asi 8 *km* na jiho-jihovýchod od Kyjova; jižní (horní) část vesnice leží asi 200 *m* nad hladinou mořskou. Části obce jsou Dolní a Horní konec, Špitálka a Ratiškovská ulice. Mimo to patří k osadě samota *Rudník*, t. j. dvůr a myslivna panství milotického (2·5 *km* na jjv. od osady), Rudnický mlýn (vodní) a poblíž osady cihelna a větrný mlýn. Celkem mají Vacenovice 238 domů, v nichž žijí 1052 obyvatelé národnosti české a náboženství katolického — kromě 8 židů. V osadě jest trojtřídní škola, kaple a zvonice. Farní kostel, pošta a obvod. lékař jest v Miloticích, četnictvo ve Vracově a na nádraží chodí se buď do Vlkoše nebo do Vracova. Lid živí se rolnictvím a pracemi lesními, mluví slovácky a nosí kroj dubňansko-milotický. Vacenovsko má rozlohu 1418 *ha*, z čehož jest věnováno polím 656 *ha*, lesům 478 *ha*, pastvinám 186 *ha*, lukám 46 *ha*, zahradám 19 *ha* a vinicím 7·23 *ha*; ostatek jest půda neplodná. Velkostatku milotskému patří z toho 539·92 *ha*. V půdě místy močálovité (na sev. od osady), místy písčité, ale celkem úrodné, daří se nejlépe žito a brambory. Rolníci hledí si také chovu dobytka (asi 56 koní, 418 kusů skotu, 190 vepřů a 65 koz) i drůbeže. Všechno, co z hospodářství se vytěží, prodává se na trzích v Kyjově, Bzenci, Hodoníně a Vracově.

Vacenovice patřily r. 1228 s Mistřínem opatství velehradskému. R. 1360 měl ves jakýsi Ondřej z Lomu a r. 1370 měl tu i markrabě Jan 8 lánů. Kolem r. 1500 daroval osadu král Vladislav Martinu z Křimic, od něhož ji po desíti letech koupil Filip ze Zástřizl. R. 1520 byl majetníkem vsi Proček ml. ze Zástřizl, po něm jeho dcery, r. 1560 páni ze Žerotína a r. 1586 Čeněk z Lipy Kolem roku 1590 koupil od Jana z Lípy ves i s tvrzí a dvorem Kašpar Pruskovský z Pruskova, pán na Bzenci; z panství bzeneckého pak ji r. 1767 i s dvorem Rudníkem vykoupil Jan Karel Serényi, pán na Miloticích, a spojil je se statkem milotským. (Viz Milotice!) Okolo r. 1506 byly Vacenovice hlavním sídlem novokřtěnců (habánů), jimž Jan Dětřich ze Žerotína propůjčil k vymýcení les „V dolním závodě“ (nyní Závidov); lesa toho užívali ještě r. 1612 od panství strážnického. R. 1586 byla osada pusta, ale záhy potom znova osazena. R. 1705 došli u Vacenovic veliké porážky Kurucové; ještě r. 1790 byly tam šachty s jejich kostmi.

Dvůr Rudník jest prý na místě zaniklé osady, jejíž obyvatelé byli pro svou loupeživost r. 1720 mocí vypuzeni. Prameny dějepisné nevědí o tom ničeho; uvádějí pouze r. 1767 Rudník jakožto dvůr. —

35. VLKOŠ (ves) leží asi $3^1/_2$ *km* od Kyjova směrem jihovýchodním v pěkné rovině po levém břehu potoka Moštěnky*, ale patří k němu také „búdy“ a sklepy vinné „pod horou“, půl hodiny cesty na sever od osady. Jest tam celkem 190 domů s 905

* Moštěnce říkají ve Vlkoši Stupava.

obyvateli, mezi nimiž je 8 židů; ostatní jsou katolíci české národnosti. Uprostřed osady na návrší stojí kostel Nanebevzetí Panny Marie, fara a trojtřídní škola. Jižně od osady jest stanice dráhy brněnsko-vlárské, z níž odbočuje na sever ke kelčanskému cukrovaru místní dráha pro dopravu hmot, hlavně cukrovky. Mimo to zasluhuje zmínky tamní dvůr panství milotského s lihovarem, továrna na hospodářské stroje, vodní mlýn, parní pila a poštovní sběrna. Četnictvo a obvodní lékař jsou v Kyjově. Obyvatelstvo nosí kroj podhorácký čili kyjovský, mluví nářečím slováckým a zaměstnává se hlavně polním hospodářstvím a chovem dobytka. Jef rovina, na níž vlkošské území se rozprostírá, velmi úrodná, stejně jako pahorkatina, jež vyvyšuje se směrem ke Kyjovu; půda rodí právě tak dobře všechny obilniny a okopávaniny, jako zeleninu (zejména zelí), ovoce a víno. Chov dobytka se provozuje s náležitým porozuměním; kromě větších užitkových zvířat (77 koní, 314 kusů skotu, 90 vepřů a 80 koz) chová se tam i hojnost drůbeže a králíků. Ve Vlkoši jest středisko okresního družstva pro chov skotu; vedle toho jest tam i spolek králikářský a spolek pro pojišťování hovězího dobytka. Vlkošsko zaujímá 868 *ha* plochy, z čehož 834 *ha* náleží plodné půdě (729 *ha* polí, 34 *ha* vinic, 33 *ha* lesů, 14 *ha* luk, 13 *ha* pastvin a 11 *ha* zahrad). Velkostatek milotský má z toho 110·26 *ha*.

Vlkoš patřil okolo r. 1370 k hradu bzeneckému mimo 14 lánů, které před r. 1491 byly i se Sobůlkami a j. majetkem Tasa z Boskovic. Těchto 14 lánů — asi polovice Vlkoše — mělo hlavně ve století 15. každé chvíle jiného majetníka. R. 1530 zvali se bratří Bohuslav a Jiří Štolbaští z Doloplaz po této polovici Vlkoše. Potom se o jedné polovici již nemluví, kdežto druhou, patřící stále ke Bzenci, prodal Jiří Krištof z Pruskova r. 1655 Karlu Františku ze Zástřizl, pánu na Svatobořicích, načež koncem 17. století připadla i se Svatobořicemi k Miloticím. Zbývající polovička osady přikoupena byla nejspíše také koncem 17. století k panství milotskému, ale celý Vlkoš připomíná se u Milotic teprve ve století 18. a od té doby při nich zůstával. (Viz Milotice!) Proto jest Vlkoš podílníkem kontribučenského fondu milotského.

Kostel a farní úřad byl ve Vlkoši již r. 1349. Ve válce třicetileté zašel dřevěný kostel i s farou. Nový — nynější — kostel a fara zřízeny r. 1759.

36. VRACOV jest městečko asi 7·5 *km* na jihovýchod od Kyjova. Jest rozloženo v rovině (193 *m* n. hl. m.) na značném prostoru a jednotlivé části jeho jsou od sebe odděleny nezastavěnými plochami, takže činí dojem, jako by bylo vzniklo ze 3—4 osad původně samostatných. Hlavní části Vracova slovou Městečko, Čaganov, Ernestov a Osmek; mimo to jednotlivé části hlavní dělí se ještě na části podružné se zvláštními jmény. Městečkem nazývá se část severně od železnice ležící, kterou prochází silnice; Ernestov

Čaganov a Osmek jsou na jih ode dráhy. Asi 8·5 *km* jižně od kostela vracovského jest kolonie *Soboňky*, jež patří také ke Vracovu. Jest to mlýn, hostinec, myslivna revíru bzeneckého a několik jiných stavení; žije tam asi 107 lidí, pracujících většinou v rohateckém cukrovaru. Všechny části Vracova i se Soboňkami mají dohromady 691 dům a přebývají v nich 3594 obyvatelé národnosti české a náboženství katolického; Němců jest mezi nimi pouze 17 a nekatolíků 7 (6 židů, 1 evangelík). Selské obyvatelstvo mluví nářečím slováckým a odívá se zvláštním krojem vracovským, odlišným od kroje osad okolních. Ve Vracově jest kostel sv. Vavřince, pro takový počet obyvatelstva málo prostorný a již chatrný, farní úřad, dvě školy obecné (chlapecká pětitřídní, dívčí pětitřídní), stanice dráhy brněnsko-vlárské, poštovní a telegrafní úřad, rolnická záložna, četnická stanice, myslivna revíru bzeneckého, panský dvůr, budova zrušené pálenice a zbytky bývalého zámečku. Vně městečka jsou dvě cihelny, panská hájovna a mlýn hnaný motorem benzinovým. Vracovské území jest velmi rozsáhlé, neboť zabírá plochu 4319 *ha*; tolik plochy nenáleží k žádné jiné obci okresu kyjovského. Povrch území jest v jižní jeho polovici mírně vlnitý, kdežto od osady směrem k Žadovicím, Žeravicím a Temnicím nabývá rázu pahorkatiny, zvedaje se do značnější výšky (193—310 *m*). Půda jest v nízkých polohách namnoze vlhká a písčitá, místy i drobnými, nestálými jezery posetá, za to však na pahorcích jest velmi úrodná. Ve vyšších polohách daří se jmenovitě obilí a víno; na nížinách pak, kde jakost půdy to dopouští, pěstují se všechny druhy výborné zeleniny, jež dopomohla Vracovu ke zvučnému jménu daleko široko. Na Vracovsku jest celkem 2708 *ha* lesů, 1265 *ha* polí, 156 *ha* luk, 46 *ha* zahrad, 33 *ha* vinic a 15 *ha* pastvin; ostatek jest plocha zastavěná nebo z jiné příčiny neplodná. Velkostatek bzenecký sám z toho má 2711 *ha*, z čehož největší podíl připadá lesům (2493 *ha*). Majetníci usedlostí mají podíl na kontribučenském fondu bzeneckém. Obyvatelstvo vracovské provozuje hlavně rolnictví a zelinářství, ale vedle polního hospodářství věnuje dosti péče i chovu dobytka, jehož jest v městečku značné množství (150 koní, 972 kusy skotu, 836 vepřů a 235 koz). S neobyčejným zdarem provádí se pěstování zeleniny a rovněž obchod s ní jest velmi rozsáhlý jak ve Vracově samém, tak na trzích sousedních měst (Kyjova, Bzence) a v dalekém světě. Týdenní trhy na obilí a zeleninu bývaly v městečku každou středu, nyní však se nekonají; výroční trhy jsou čtyři do roka: 1. ve středu po velikonocích, 2. v úterý v týdnu sv. Prokopa, 3. v úterý po Všech svatých a 4. v úterý po vánocích.

Vracov patřil od nejstarších dob ke Bzenci a jistě již v první polovici 13. stol. za královny Konstancie s ostatním Bzeneckem náležel k župě břeclavské. R. 1371 udělil markrabě Jan hrad i městečko Bzenec, dále Vlkoš, Ratiškovice, Syrovín, Hostějov, Vacenovice a Vracov s mýtem svému druhému synu Soběslavovi, ale všechno to Soběslavovi násilně odňal a teprve r. 1376 zase vrátil

bratr jeho Jošt. R. 1384 patřil Vracov — ovšem se Bzencem — markrabímu Prokopovi a r. 1422 prý byl se zbožím bzeneckým dán od krále Zikmunda do zástavy uherskému velmoži Ctiboru Vajdovi. Potom byl majetkem pánů z Kravař. Koncem 15. a začátkem 16. století vystřídali se jako majetníci jeho různí uherští šlechticové (na př. Podmaničtí, Tarcyové, Šarkanové, Hakošhazyové, Niáryiové z Bedeku); ale po r. 1580 přišlo všechno zboží bzenecké do rukou Michala Loranta z Inky. Po něm zdědila je r. 1584 jeho manželka a již r. 1588 všechno věnovala svému druhému manželi Pruskovskému z Pruskova, jehož rod podržel Vracov až do svého vymření po meči r. 1769. Po roce tom připadl Vracov dceři posledního mužského člena rodu Pruskovských a konečně r. 1806 Dietrichštejnům, od nichž r. 1824 koupila ho s celým statkem bzeneckým Emilie hraběnka Reichenbach-Lessonická z Hessenkasselu, jejíž rod má tam dosud část svých statků. — Městečkem jest Vracov od r. 1517. O faře tamější jest první zpráva z r. 1517, z kteréžto asi doby pochází také presbytář starobylého kostela sv. Vavřince. Ve stol. 17. byl Vracov nějaký čas podřízen faře bzenecké.

37. ŽADOVICE (ves) jsou vzdáleny od Kyjova 5¼ *km* směrem východním a rozloženy jsou po obou březích Hruškovského potoka, jenž dělí je na horní a dolní konec a asi 1 *km* na západ od osady se vlévá do Moštěnky. Části vsi nazývají se V dědině, Na túfarském, Na Kříbě, Panská ulice a V lipině. Ve 160 domech přebývá tam 846 obyvatelů národnosti české; z nich jest 13 evangelíků, ostatní katolíci. V osadě jest dvojtřídní škola, kaple se zvonicí, panský dvůr a vodní mlýn na struze. Kostel s farou jest v Ježově, poštovní a telegrafní úřad v Kelčanech, obvodní lékař a četnictvo v Kyjově. Vesničané obírají se polním hospodářstvím s chovem dobytka, ale mnoho se jich zaměstnává i řemeslem, zejména zednictvím, a prací v uhelných dolech. K Žadovicím přísluší celkem 559 *ha* půdy, z čehož zabírají pole 454 *ha*, pastviny 59 *ha*, zahrady 9·82 *ha*, vinohrady 9·55 *ha* a lesy 1·15 *ha*; zbytek jest půda neplodná. Velkostatku z toho náleží celkem 170·84 *ha*. Území jest mírně pahorkovité a úrodná jeho půda hodí se dobře ku pěstování obilí, kukuřice, cukrovky, zeleniny, ovocného stromoví i vinné révy. Slušný jest v osadě chov dobytka; jsou tam asi 43 koně, 437 kusů hovězího, 288 vepřového dobytka a 80 koz. Také včelařství se utěšeně rozvíjí.

Žadovice byly — tak jako Kostelec — zvláštním lénem arcibiskupství olomuckého. V první třetině 16. stol. patřily pánům Štolbašským z Doloplaz, načež se držitelé jejich rychle střídali. R. 1544 měli je Žerotínové, r. 1551 Zástřizlové, od r. 1555 až do počátku století 17. Strachnovšti, po nich na krátko jakýsi Taxis, potom Palavicini, r. 1630 i hrabě Magnis ze Strážnice a později zase jiní. R. 1653 připadla osada opět biskupství, ale brzy byla znova dávána v léno různým pánům, na př. Pešatovi z Moravan, baronce Cerboniové, hraběti Collaltovi a hraběti Paarovi (r. 1707). R. 1728 koupil

Žadovice baron Mitrovský, ale již r. 1735 je prodal A. Petřvaldskému z Petřvaldu, který je spojil s Kostelcem. R. 1766 připadly konečně šlechtici Hentschlovi, od jehož rodiny je přejali nynější majitelé statku žadovského. Žadovice mají vlastní fond kontribučenský.

38. ŽERAVICE jsou městečko, vzdálené od Kyjova 8¼ *km* na východ. Části městečka mají tyto místní názvy: Na tvrzi, Na sboru, Mezihoří, Močilky, Dlouhá ulice. Žijí tam ve 218 domech 1052 obyvatelé národnosti české, nářečí slováckého; podle náboženství jsou 22 z nich židé, ostatní katolíci. Bývalý pěkný kroj tamější se téměř úplně poměštil. V Žeravicích jest kostel, fara, trojtřídní škola, rolnická záložna, dvůr panský se zámkem a sídlí tam obvodní lékař; četnictvo je ve Vracově, nejbližší nádraží ve Bzenci. Kontribučenský fond jest v místě samém. Památné jsou zbytky bývalého sboru (modlitebny) Českých bratří a podzemní sklepy („lochy") pod sborem i pod jinými domy. Kromě toho zaslouží zmínky dva vodovody a v polích cihelna, tři kapličky a kostelíček na hřbitově asi čtvrt hodiny od městečka vzdáleném. Na Žeravsku se doluje na hnědé uhlí. K osadě přísluší 544 *ha* polí, 85 *ha* pastvin, 36 *ha* vinohradů, 11 *ha* zahrad, 2·15 *ha* lesů, 0·50 *ha* luk a asi 26 *ha* půdy neplodné; dohromady 704 *ha* plochy. Velkostatek buchlovský sám má z toho 101·64 *ha*. Povrch území jest pahorkovitý a dosahuje výšky až 380 *m* nad hl. m. (městečko leží 281 *m* nad hl. m.), ale půda rodí obilí, jmenovitě dobrý sladový ječmen, cukrovku, ovoce i víno. — Obyvatelé žeravští jsou většinou rolníci; ostatní živí se jednak řemeslem (zednictvím), jednak pracemi odvodňovacími a odcházejí i do světa za výdělkem. Trhy výroční pořádají se v městečku čtyřikráte do roka: 1. v úterý po druhé neděli po velikonocích, 2. ve středu po sv. Duchu, 3. v úterý po sv. Anně a 4. v úterý po Narození Panny Marie. Živé jsou hlavně trhy dobytčí, neboť již v samých Žeravicích jest hojnost dobytka (26 koní, 454 kusy skotu, 417 vepřů a 131 koza). Pro zvelebení chovu vepřového dobytka zřízena tam stanice na chov anglických vepřů. Také králikářství se rozmáhá. Ovoce, drůbež, vejce a máslo nosí selky na trhy kyjovské a bzenecké.

Žeravice patřily v polovici 14. stol. částečně rodu Kuželů ze Žeravic, částečně Petru Hechtovi z Rosic, ale již před r. 1412 nabyli jich téměř celých Kuželové a podrželi až do r. 1490, kdy je koupil Tas z Ojnic na Nemoticích. Na přímluvu toho pána povýšil je r. 1503 král Vladislav za městečko a nadal je dvěma trhy výročními.* Po té době se vystřídali v držení Žeravic Kropáč z Nevědomí a páni Štolbaští z Doloplaz, načež asi r. 1514 přejali je páni z Víckova (Vilím a jeho syn Jan) a podrželi do r. 1529. Potom byli majetníky městečka páni Podstatští z Prusinovic (Jetřich, Jan,

* Počet trhů byl později rozmnožen na tři, neboť císař Karel VI. roku 1716 přeložil Žeravským tři trhy na dny příhodnější, a ještě později na čtyři, jež obnovil císař František I. r. 1794.

Prokop (1537—1560), Jan (od r. 1561 — asi 1569) a od nich koupil je r. 1570 Jan Pražma z Bílkova. R. 1596 měli Žeravice již Záviš a Vilém, bratří Nekšové z Landeka, a toho roku je prodali majiteli Buchlova Jiřímu Zikmundovi Prakšickému ze Zástřizl. Od rodu Zástřizlů přešly jakožto věno Kunhuty, dcery Jiřího Zikmunda, r. 1630 do rukou manžela jejího Petra Petřvaldského z Petřvaldu a v rodě pánů z Petřvaldu zůstaly i s Buchlovem až do r. 1763, kdy rod ten po meči vymřel. Marie Terezie, dcera posledního Petřvaldského, provdaná za hraběte Prospera Berchtolda, přinesla je pak věnem do rukou Berchtoldů, kteří tam mají dosud část svých statků. Žeravice dostaly od svých pánů mnoho výsad; tak zejména r. 1514 od Vilíma z Víckova právo odúmrti* a j. Ve stol. 16. a začátkem 17. byly sídlem Českých bratří; r. 1547 byl tam i bratrský koncil a r. 1616 stal se tam knězem Jan Amos Komenský. — Fara katolická byla v Žeravicích již r. 1538, ale později zanikla a Žeravice přifařeny k Ježovu. Nynější kostel Stětí sv. Jana Křtitele vystavěn byl teprve r. 1722. — V okolí Žeravic zanikly v dávných dobách osady Hořenčice (= Ramsberk), Hruškovice a Lněníky.

Lovčí právo buchlovské. Žeravice, Kostelec, Žadovice, Moravany, Moštěnice, Břesovice, Labuť, Osvětimany, Hýsly, Skalka, Ježov, Újezdec a Medlovice a ze sousedních okresů Domanín, Vážany, Tučapy, Polešovice, Boršice, Zlechov, Tupesy, Buchlovice, Břestek, Lhotka, Zlámanec, Roštín, Babice, Traplice a Jalubí byly podřízeny tak zv. lovčímu právu buchlovskému, jehož pravomoc trvala od dob nejstarších až do r. 1748, a nazývaly se „krevní grunty“. Hrad Buchlov se širým okolím byl zpočátku královský a proto královští purkrabí soudili tam původně všechny pychy, které se v lesích a vinicích kolem Buchlova udály, a později i jiné zločiny. Tato soudní moc přešla potom i na jiné pány buchlovské. Lovčí právo skládalo se ze „starosty“, 11 přísedících čili lovců (ze Stříbrnic, Polešovic, Zlechova, Boršic, Buchlovic a Tupes) a 2 radních z Hradiště, kteří přiváděli s sebou kata. Soudily se tam totiž kromě menších rozepří také zločiny hrdelní, t. j. takové, na něž byl stanoven trest smrti. Poprava děla se mečem. Lovčí právo mělo určitý právní řád a obyvatelé uvedených „krevních gruntů“ směli jen jím býti souzeni; odsouzenci mohli se odvolati k appellačnímu soudu pražskému.

* Viz poznámku na straně 16.

II. Ždánský soudní okres.

1. ARCHLEBOV* — městečko — leží asi $9^1/_2$ *km* na západo-severozápad od Kyjova po obou březích Spáleného potoka. Části osady slují Městečko, Malá ulice, Hrubá ulice, Malínská ulice, Mouřinovská ulice, Fortna horní a dolní, Pusté, Záhumení a Pazderka. Jest tam kostel sv. Šebestiána (240 *m* nad hladinou mořskou), fara, kaplička, čtyrtřídní škola, pošta a hospodářská mlékárna; obvod. lékař, četnictvo, telegrafní úřad, nádraží a kontribučenský fond jest ve Ždánicích. V obvodu obce jest panská hájovna, větrný mlýn a dvě cihelny. Domů jest v městečku 278 a v nich 1214 českých obyvatelů náboženství kromě 10 židů katolického a nářečí i kroje hanáckého. Lid obírá se téměř výhradně rolnictvím a se zdarem provozuje také chov dobytka, jehož jest v osadě značné množství (47 koní, 487 kusů skotu, 350 vepřů, 160 koz a 2 ovce). Území archlebské — pahorkatina s úrodnými rovinami — má výměru 1351 *ha*; z toho zaujímají pole 796 *ha*, lesy 440 *ha*, vinice 55 *ha*, zahrady 12 *ha*, pastviny 11 *ha* a půda neplodná ostatek. Luk není, poněvadž r. 1905 po odvodnění byly proměněny v pole. Velkostatek panství bučovského má tam 418·78 *ha* pozemností. Půda jest velmi úrodná; pěstuje se na ní kromě obilnin, bramborů a pícních plodin cukrovka, kukuřice i réva, jež jmenovitě ve vinicích Malínech (až 396 *m* nad hladinou mořskou) dává vyhlášené víno „malínské." Nemalou péči o ovocné stromoví prozrazují pěkná stromořadí podél cest. Na sever od osady jest vodou vymletá hluboká rokle („jár"). — Výroční trhy výkladní a zároveň s nimi hlučné trhy na dobytek konají se v městečku čtyři do roka: 1. v úterý po sv. Filipu a Jakubu, 2. v úterý po svatém Rochu, 3. v úterý po císařských hodech, 4. v úterý po Početí P. Marie. S obilím se jezdí na trhy do Kyjova, s ovocem a kukuřicí do Bučovic a Vyškova.

Archlebov byl dle pověsti již r. 1263 povýšen za městečko. Před r. 1349 náležela polovice městečka Bohuši ze Ždánic a také v dobách pozdějších dělili se o ně různí páni. R. 1353 na př. měl jakousi část osady Černín z Popovic, r. 1397 Klára z Věteřova a potom až do r. 1437 rod Kuželů ze Žeravic. Od té doby patřila většina Archlebova i s farou, tvrzí a dvory rodu pánů Racků z Mrdic, kteří však už r. 1447 všechno předali Kunovi z Kunštátu. Potom byla osada rozdělena na dvě polovice. Jedna patřila Heraldovi z Kunštátu, ale ten prodal ji roku 1499 Jiřímu Rackovi z Mrdic, načež r. 1547 koupí připadla Janu ze Zástřizl. Druhou polovici prodal Boček z Kunštátu s tvrzí a pivovarem roku 1494 Václavu z Ludanic a r. 1553 nabyl ji i se Želeticemi, s městečkem

* Původně Artlebov (od německého osobního jména Hartleib).

Dražůvkami, pustými Bohuticemi a dvorem Beneš Krčma z Koněpas, který hned ji přenechal zmíněnému Janu ze Zástřizl. Tak r. 1553 ocitlo se celé městečko v rukou Jana ze Zástřizl, pána na Ždánicích, a stalo se součástí panství ždánského. (Další jeho dějiny viz u Ždánic!) — Kostel archlebský byl zbudován r. 1730 snad na místě starého. R. 1784 zřízena při něm lokalie, která roku 1868 povýšena za faru.

2. DAMBOŘICE — městečko — rozkládají se asi 15 *km* na západ od Kyjova v údolí Salajského potoka. Části osady jsou Šibrov, Hradisko, Šabaty, Na konci, Kunštátská ulice, Městečko, Na placu, Korábek, Zádvoří, Záhumení, Draha, Poustka, Včelínky, Hostěhrádská ulice, Nová ulice — a Židovská ulice, jež má zvláštní číslování domů. Asi 4 *km* na jih od městečka při Spáleném potoku jest samota Kunštátský mlýn. Stavení — skoro výhradně přízemních — jest tam úhrnem 435 (v městečku 375, v Židovské ul. 60) a v nich žijí 2033 lidé (v městečku 1799, v Židovské ulici 234). Z obyvatelstva jsou 173 evangelíci, 144 židé, ostatní katolíci a podle národnosti 49 Němců, ostatní Čechové nářečí hanáckého. Kroj jest částečně městský, částečně hanácký. Dambořice mají katolický kostel na mírném návrší (222 *m* nad hladinou mořskou), farní úřad katolický, evangelickou (helvetskou) modlitebnu podřízenou superintendentu klobuckému, židovskou synagogu, rabinát, tři hřbitovy, pětitřídní českou a jednotřídní německou školu, poštu, nádraží místní dráhy čejčsko-ždánské (asi $2^1/_2$ *km* j.-v. od osady), obvodního lékaře, kontribučenský fond (ždánský), panský dvůr, myslivnu, mlýn s pohonem benzinovým, 3 mlýny větrné a 3 cihelny. Nejbližší telegrafní úřad je v Kloboucích, četnická stanice v Žarošicích. — K obci patří celkem 2322 *ha* plochy, z čehož jest plodné půdy 2250 *ha* (1312 *ha* polí, 752 ha lesů, 87 *ha* pastvin, 42 *ha* vinic, 33 *ha* luk a 24 *ha* zahrad). V tom jest zahrnuto i 805·45 *ha* pozemností náležejících velkostatku. Území jest kopcovité a od severu i západu hlubokými lesy chráněné. Půda prostřední jakosti rodí všechny obilniny, pícní rostliny, kukuřici, cukrovku, brambory, ovoce — obzvláště švestky, z nichž se vyrábí hojně slivovice, — a víno. V Písečné hoře jest lom na kámen. — Obyvatelstvo dambořické jest ponejvíce rolnické, ale také obchodníků a řemeslníků (hlavně kovářů) jest tam hojný počet. Chovu dobytka věnuje se patřičná pozornost; v obci jest asi 68 koní, 684 kusy skotu, 858 vepřů a 134 kozy. Hospodářské výrobky prodávají se na trzích jednak v okolních městech (v Kyjově, Slavkově, Hustopeči, Kloboucích, Vyškově, Brně), jednak v místě samém. — Trhy výroční jsou v Dambořicích čtyři do roka: 1. druhou středu před popelcem, 2. druhou středu před Sv. Duchem, 3. druhou středu před sv. Jiljím, 4. druhou středu před sv. Martinem. Mimo to konají se tam ročně dva hlavní (veliké týdenní) trhy (druhé úterý před velikonocemi a před vánocemi).

R. 1131 patřily v Dambořicích 4 lány břeclavskému kostelu. R. 1348 měl osadu Artleb z Popic. Ten prodal ji uherskému šlechtici Benediktovi, jehož synové dávali si přídomek „z Dambořic". Po r. 1373 měnili se majetníci velmi často. Od r. 1420 měl na osadě podíl Jan Racek z Rašovic, r. 1436 Petr z Kounic, jemuž náležela i pustá ves Nesklovice, ale od r. 1437 byly celé Dambořice v rukou Jana Racka z Rašovic. R. 1473 prodal je příbuzný jeho Václav Racek z Mrdic moravskému podkomořímu Václavu z Ludanic, v jehož rodě se udržely delší dobu. R. 1531 koupil osadu zemský hejtman Jan z Kunštátu, ale synové jeho Smil a Krištof z Kunštátu r. 1547 prodali ji Petru z Kounic a na Slavkově. Rod pánů z Kounic držel ji až do r. 1621, kdy Karel z Kounic byl pro účast na povstání zbaven majetku a uvržen do vězení špilberského. Roku 1622 přenechal pak císař Ferdinand II. zabavené statky pánů z Kounic — mezi nimi i Dambořice a panství ždánské — Maxmilianu z Liechtensteinu, jehož rod má tam statek podnes. — Kostel dambořický připomíná se již r. 1326, z kteréžto asi doby pocházel jeho zajímavý presbytář r. 1909 zbořený.

3. DRAŽŮVKY jsou vesnice, položená na pravém břehu Ždánského potoka skoro 8 *km* na západo-severozápad od Kyjova. Jest tam jednotřídní škola, osobní zastávka místní dráhy čejčsko-ždánské, panský dvůr a vodní mlýn; kostel a fara jest v Želeticích, pošta ve Stražovicích, obvodní lékař, četnictvo, telegrafní úřad a nejbližší nádraží ve Ždánicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích. V panském lese Chrastovci je hájovna. Obyvatelé — 371 v 89 domech — jsou vesměs katolíci a Čechové nářečí i kroje hanáckého; povoláním jsou rolníci. Území k obci náležející má výměru 517 *ha*, z nichž zaujímají pole 389 *ha*, lesy 78 *ha*, pastviště 17 *ha*, vinohrady 6·79 *ha*, louky 6·50 *ha*, zahrady 4·40 *ha* a plocha neplodná 16 *ha*. Velkostatek má z toho sám celkem 222·14 *ha*. Půda jest místy sice dobrá, ale veliká většina její má jakost jen prostřední; přes to však daří se v ní obilí všeho druhu, kukuřice i cukrovka. Z domácích zvířat užitkových chová se v osadě asi 20 koní, 185 kusů hovězího, 92 vepřového dobytka a 26 koz.

Před r. 1368 patřily Dražůvky Fraňkovi z Kunovic, jenž však toho roku postoupil je i s Nenkovicemi a Šenhofem bratřím Vítkům z Ungersberku za polovici Kunovic a Derfle. Ale již r 1371 dal je (i s Nenkovicemi a Šenhofem) jeden z Vítků výměnou za Uhřice Přechovi z Uhřic, který pak prodal Nenkovice a dvůr v Šenhofě svému bratru Janovi, kdežto Dražůvky, Šenhof a pusté Bohutice Pavlovi z Holštýna. Od jeho nástupce Voka z Holštýna koupili je r. 1386 bratří ze Smřan, v jejichž rodě zůstala osada delší dobu. R. 1464 stali se jejími majetníky páni z Ojnic a r. 1511 Tas z Ojnic prodal ji — byla tehdy městečkem — s tvrzí a pustými Bohuticemi Mikuláši Kropáčovi z Nevědomí. R. 1524 nabyli městečka páni ze Zástřizl a r. 1535 Ctibor z Vranova, jenž je spojil s Archlebovem. Po r. 1553 měl je i s polovicí Archlebova, se Želeticemi a pustými

Bohuticemi Beneš Krčma z Koněpas, jenž polovici Archlebova z toho hned přenechal Janu ze Zástřizl. R. 1598 pak Jan Krčma z Koněpas, nástupce Benešův, prodal Dražůvky za 8000 mor. zlatých Oldřichu V. z Kounic, který je spojil se Ždánicemi. (Další dějiny viz u Ždánic!)

4. KARLÍN, ves o 70 domech a 284 českých a katolických obyvatelích, jest asi 11½ *km* na západo-jihozápad od Kyjova. Má jednotřídní školu a poblíž ní kostelík. Farní kostel je v Šardicích, četnictvo v Žarošicích, obvodní lékař, nádraží a pošta na Čejči. Na jihovýchod od vesnice jest obecní cihelna s výbornou cihlářskou hlinou. Osada trpí nedostatkem pitné vody. Občané tamější mluví nářečím slováckým, chodí ve slováckém kroji mutěnsko-hovoranském a vyživují se jednak rolnictvím, jednak nádenictvím a prací v blízkých uhelných dolech na Čejči. Rolníci obírají se také dobytkářstvím; r. 1909 napočítalo se v osadě 15 koní, 99 kusů skotu, 125 vepřů a 40 koz. — Karlínsko má rozlohu 171 *ha* a poplatné půdy z toho jsou 162 *ha* (126 *ha* polí, 21 *ha* pastvin, 6·43 *ha* vinic, 4·65 *ha* luk a 3·66 *ha* zahrad) Půda je prostředně úrodná a hodí se ku pěstování všech hospodářských plodin. Vinné révy pěstovalo se tam hojně asi před 40 lety, obzvláště na Světlé hoře (277 *m* nad hlad. m.), ale nyní jest jí tam poskrovnu. Majetníci usedlostí mají podíl na kontribučenském fondu ždánském (v Dambořicích).

Karlín byl založen r. 1760 na pozemcích panství ždánského; jméno to dostal na počest Karoliny, manželky Jana Václava knížete z Liechtensteinu.

5. LOVČICE* jsou útulná podhorská vesnice asi 7¾ *km* na severozápad od Kyjova. Stékají se v nich potoky Syslůvka a Jordánek, které pak jakožto Lovčický potok osadu opouštějí a 3 *km* na jihozápad do Ždánského potoka se vlévají. Ves skládá se z Hliníků, Skalky, Tikova a Záhumení a má 252 domy s 1316 obyvateli, kteří jsou mimo 5 židů (Němců) vesměs katolíci a Čechové nářečí i kroje hanáckého. V obci jest veliký kostel sv. Petra a Pavla (241 *m* nad hlad. moř.), farní úřad, čtyřtřídní škola s krásnou zahradou a radnice (stará škola). Severně od kostela za hřbitovem stojí o samotě myslivna revíru Liechtensteinského. Pošta, obvodní lékař a četnictvo jest ve Ždánicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích, nejbližší nádraží ve Ždánicích a v Haluzicích. Obyvatelstvo zabývá se většinou polním hospodářstvím a chovem dobytka (dohromady je v osadě asi 26 koní, 215 kusů skotu, 69 koz a 425 vepřů). Dělný lid pracuje v panských lesích. Z řemeslníků nejčetnější jsou kolečkáři a tkalci. — Pahorkovité, ale od severu Ždánským lesem — jmenovitě Červenou horou (421 *m*) — chráněné území lovčické zaujímá plochu 1654 *ha*, v čemž obsaženo

* Název „Velké Lovčice" je nesprávný.

est i 975·41 *ha* patřících velkostatku. Půdy poplatné jest z toho celkem 1618 *ha* 918 *ha* lesů (panských), 596 *ha* polí, 33 *ha* pastvin, 30 *ha* vinic, 28 *ha* luk a 13 *ha* zahrad. Půda jest slínovitá a jílovitá, ale velmi úrodná. Na svazích k jihu skloněných rozkládají se vinice a v nižších polohách úrodná pole, vhodná ku pěstování obilí, cukrovky a kukuřice. Také ovocného stromoví je všude hojnost; dobrou pověst mají „lovecké třešně", které se vozí na trh až do Prostějova. Na rozsáhlých pastvinách se pase hovězí dobytek. Z lesů vyváží se mnoho paliva do širého okolí. V lese u studánky „Syslůvky" jest milíř, v němž se pálí dřevo na dřevěné uhlí.

R. 1246 daroval Smil, purkrabí brumovský, polovici Lovčic opatství Cisterciáků ve Vizovicích toho roku jím založenému. Druhá polovice patřila skoro až do konce 14. stol. domácímu rodu pánů z Lovčic. V dobách pozdějších měli na Lovčicích podíl různí páni. Tak r. 1397 markrabě Jošt prodal svou část Lovčic, r. 1447 měl tam nějakou část Vaněk z Lovčic a od r. 1466 patřil díl vsi i pánům ze Zástřizl. R. 1492 soudil se ženský klášter v Pustiměři s Protivcem ze Zástřizl a Janem Kunou z Kunštátu o velikost podílu na Lovčicích, Přestavlkách a Zvíkově. Ale již před r. 1506 patřily Lovčice snad celé bratřím Heraltu a Vladislavu z Kunštátu, kteří je toho roku prodali Hynkovi ze Zástřizl. Po smrti Hynkově (asi r. 1511) ujali se vsi bratr jeho Proček a syn Jan ze Zástřizl a po Pročkově smrti (asi r. 1538) sám Jan (zvaný Ždánský) ze Zástřizl, jenž potom r. 1558 prodal zároveň se zbožím ždánským i Lovčice s farou bratřím Albrechtu Černohorskému z Boskovic a Janu Šemberovi z Boskovic. Od té doby byly Lovčice trvale částí panství ždánského. (Viz Ždánice!) — Fara byla v Lovčicích již v l. 1339—1621, ale potom zanikla a teprve r. 1717 založena tam lokalie. Kostel nynější pochází z roku 1805.

6. NÁSEDLOVICE* (ves) leží skoro 11 *km* na západ od Kyjova. Části jejich slovou mezi domácím lidem Dědina, Horní konec, Suchý řádek, Pode dvorem, U silnice, U školy a U kerchova. Mimo to patří k obci samota Haltýře (při Ždánském potoku) a panský dvůr *Karlov* (asi 3 *km* na jih poblíž vesnice Karlína). Všechny části dohromady mají 202 domy, ve kterých přebývá 989 obyvatelů. Z nich jest 745 katolíků, 224 evangelíci (helv. vyznání), 20 židů a podle národnosti 974 Čechové nářečí většinou slováckého, kroje hanáckého a 15 Němců. Jest tam trojtřídní škola, evangelická modlitebna a panský dvůr (kromě uvedeného již Karlova); za vsí jest větrný mlýn a cihelna. Nádraží místní dráhy čejčsko-ždánské „Uhřice-Násedlovice" leží 1 *km* na sever od osady. Obvodní lékař, pošta a četnictvo jest v Žarošicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích. V příčině náboženské podřízeni jsou katolíci farnímu úřadu v Žarošicích, evangelíci superintendentství v Kloboucích a židé rabinátu v Dambořicích. Lid zabývá se polním hospodářstvím a cho-

* Tvar Nasedlovice (s krátkým *a*) je chybný.

vem dobytka, jenž není již na takové výši, na jaké býval ještě před nedávnem (nyní chová se v obci pouze asi 35 koní, 300 kusů skotu, 300 vepřů a 60 koz). Někteří chudší občané odcházejí do světa, aby si vydělali na živobytí odvodňováním pozemků a prací v cukrovarech. Násedlovsko má výměru 1312 *ha* a půda poplatná zaujímá z toho 1263 *ha* (1144 *ha* polí, 71 *ha* luk, 18 *ha* pastvin, 17 *ha* vinic, 13 *ha* zahrad). Velkostatku patří 562 *ha*. Povrch území je mírně zvlněný a úrodná půda svědčí všem hospodářským plodinám. Vinohradů ubývá. S obilím a dobytkem jezdí se na trhy do Kyjova, Klobouk, Slavkova a na Čejč.

Násedlovice patřily před r. 1327 ženskému Králové klášteru na Starém Brně (nyní je to klášter augustiniánský), ale toho roku nabyl jich výměnou za ves Stanoviště Černín z Popovic, v jehož rodě pak zůstaly až do r. 1376, kdy byly prodány několika pánům. Ale již r. 1385 byly sjednoceny v rukou Erharda z Drahotuš. Páni z Drahotuš vládli tam až do r. 1415, ač již r. 1413 objevuje se Břeněk z Násedlovic jako majetník jakési části osady. Potom vystřídali se tam zase různí páni (z Melic, z Riesenburka, z Malenovic a j.). Roku 1459 přinesla Ofka z Malenovic část Násedlovic a osady Šenštrasu do spoluvlastnictví svému choti Janu ze Zástřizl, jenž r. 1483 přikoupil od Markvarta ze Zvole další část vsi i pustatiny Šenštrasu. R. 1492 byl Jan ze Zástřizl sám vlastníkem Násedlovic. V rodě pánů ze Zástřizl udržely se do r. 1558, kdy Jan Ždánský ze Zástřizl prodal tvrz a ves Násedlovice, Staré Násedlovice a pustou ves Šenštras bratřím Albrechtu Černohorskému z Boskovic a Janu Šemberovi z Boskovic zároveň s ostatním panstvím ždánským. (Další u Ždánic!)

7. NECHVALÍN je vzdálen od Kyjova asi $5^3/_4$ *km* na severozápad. Vesnicí vine se potůček, jenž vyvěrá v polích východně od osady a 1 *km* na jihozápad od ní ústí do Soudného potoka. Části vsi jsou Dědina, Tarabačka, Pod hradem a Pod kozičkou. O samotě nedaleko Ostrovánek je panská hájovna. Nechvalín má trojtřídní školu a kapli sv. Kateřiny; fara a kostel je v Lovčicích, obvodní lékař, poštovní i telegrafní úřad a četnictvo ve Ždánicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích. Nádraží nejbližší jest v Bohuslavicích (na státní dráze brněnsko-vlárské) a ve Ždánicích (na místní dráze čejčsko-ždánské), ale používá se také nádraží kyjovských. Ves čítá 115 domů, jež obývají 543 obyvatelé, do jednoho katolíci a Čechové nářečí a kroje hanáckého. Věnují se většinou rolnictví a chovu dobytka (dohromady 29 koní, 125 kusů skotu, 111 vepřů a 50 koz), ale mnozí pracují i ve sklárně kyjovské. Pozemnosti k obci příslušející mají rozlohu 425 *ha*; plodné půdy je 409 *ha* (293 *ha* polí, 52 *ha* lesů, 37 *ha* pastvin, 12 *ha* zahrad, 11 *ha* vinic a 4·15 *ha* luk). Majetek velkostatku zabírá z toho 78·39 *ha*. Nechvalínsko je pahorkaté a má půdu jílovitou a slínovitou, prostředně úrodnou. Nejvíce pěstované plodiny jsou ječmen, žito a brambory. Na někte-

rých tratích daří se i víno. Z ovoce pěstují se nejvíce švestky (na povidla a slivovici), ale také hojnost třešní a ořechů. Luk je málo; proto jsou hospodáři nuceni síti pícní rostliny na polích a kupovati seno na panských lukách haluzických.

Nechvalín připomíná se už r. 1264, ale o pánech jeho jsou zmínky teprve v dobách pozdějších. R. 1368 náležel Jindřichu z Lipy. R. 1505 měl osadu (nebo snad jen nějakou část z ní) Václav Pacák z Pačlavic. R. 1530 Jan z Lipy dal ji biskupství olomuckému za Těšice na Znojemsku. V l. 1593—1607 měl ves jako léno Filip Bořínský z Roztropic. Mezi r. 1643—1650 byl koupen Nechvalín i se Želeticemi Gundakarem z Liechtensteinu a připojen k panství ždánskému. — Hrad nechvalínský, po němž zbyly jen valy, zašel asi v 15. století.

8. NENKOVICE (ves) leží $8^1/_4$ *km* západně od Kyjova na výšině asi 280 *m* nad hl. m. Části vesnice jmenují se Hájek, Fortňa, Přihon, Dědina, Výhňa, Záhumenky a Podsedky. Domů jest tam 185 a v nich 784 obyvatelé (774 katolíci, 1 evangelík, 9 židů, — 782 Čechové nářečí slováckého, kroje hanáckého a 2 Němci. Osada má dvojtřídní školu, kdežto kostel s farou jest v Želeticích, obvodní lékař a četnictvo ve Ždánicích, pošta ve Stražovicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích, nejbližší osobní zastávka v Želeticích a nádraží v Uhřicích-Násedlovicích (na místní dráze čejčsko-ždánské). Malíř Jan Köhler, tamější rodák, má tam svou dílnu. Ves trpí nedostatkem vody pitné; proto má vodovod, ale ten vždycky nedodává dostatečného množství vody. Pod některými staveními jsou podzemní chodby 30—80 *m* dlouhé. V obvodu obce jest cihelna a větrný mlýn. — Převážná většina obyvatelstva obírá se rolnictvím; ostatní vyhledávají zaměstnání buď v továrně stavěšické nebo při pracích odvodňovacích. Chov dobytka se znenáhla zvelebuje; všichni občané dohromady chovají asi 61 koně, 275 kusů skotu, 276 vepřů a 60 koz. Půdy patří k obci 692 *ha* (polí 592 *ha*, pastvin 40 *ha*, luk 17 *ha*, vinic 13 *ha*, zahrad 9·20 *ha*, t. j. 671 *ha* půdy poplatné, prostředně úrodné; zbytek je plocha neplodná). Nenkovsko je částečně pahorkaté, ale směrem ke Karlínu rozkládá se rovina, na které se daří ječmen, kukuřice i cukrovka. Z ovoce pěstují se nejvíce švestky jednak na prodej, jednak na pálení slivovice a vaření povidel. S kukuřicí jezdí se na trhy do Bučovic a Vyškova, s ostatním do Kyjova.

Nenkovice i s Dražůvkami a Šenhofem náležely před r. 1368 Fraňkovi z Kunovic. Ten dal je t. r. bratřím Vítkům z Ungersberku za polovici Kunovic. Ale již r. 1371 jeden z Vítků zaměnil všecko za Uhřice Přechovi z Uhřic, který ještě téhož roku Nenkovice a dvůr v Šenhofě prodal svému bratru Janovi z Uhřic. R. 1376 nabyl jich Ondřej z Nechvalína. R. 1437 prodal je Čeněk z Bludova Vokovi z Holštýna a ten r. 1446 Hynkovi z Ojnic. Tehdy ves byla pustá. V rodě pánů z Ojnic zůstaly Nenkovice až do r. 1516, kdy Tas

z Ojnic prodal je i s pustým Šenhofem Pročkovi a synovci jeho Janu ze Zástřizl, pánům na Ždánicích. Tak připadly k panství ždánskému. (Další majetníky viz u Ždánic!)

9. OSTROVÁNKY jsou ves vzdálená od Kyjova 5 *km* na severozápad. Jest tam 61 dům a 295 katolických a českých obyvatelů, kteří mluví nářečím slováckým a chodí v kroji hanáckém. Na návsi stojí zvonice a u cesty ke Kyjovu kaplička Panny Marie. Škola je v Nechvalíně, kostel s farou v Lovčicích, poštovní i telegrafní úřad, obvodní lékař a četnictvo ve Ždánicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích a nejpřihodnější nádraží v Bohuslavicích nebo v Kyjově. Občané provozují většinou polní hospodářství a dobytkářství, část jich pracuje v průmyslových závodech kyjovských. Celá obec dohromady má 163 *ha* půdy (144 *ha* polí, 4·94 *ha* pastvin, 4·31 *ha* zahrad, 2·30 *ha* luk, 2·25 *ha* vinohradů a asi 5 *ha* plochy neplodné). Velkostatku patří z toho 25·10 *ha*. Území má ráz pahorkatiny a jest chráněno proti severním větrům dvěma vrchy (338 *m* a 357 *m*). Půda těžká prostřední jakosti rodí obilí všeho druhu, brambory, ovoce (obzvláště peckovité) a na některých tratích i víno. Počet dobytka v osadě chovaného setrvává v posledních desíti letech na stejné výši (asi 15 koní, 77 kusů skotu, 87 vepřů a 19 koz).

Již česká královna Konstancie darovala r. 1204 jedno pusté pole v Ostrovánkách klášteru Hradisku u Olomouce. R. 1227 dal osadu český rytíř Kojata kostelu Zderazskému v Praze. R. 1378 měl Ostrovánky Velislav z Ostrova a později měl jeho rod aspoň část vsi. Když r. 1494 Jan Berka z Dubé prodal Bučovice Janu Kropáči z Nevědomí, patřily Ostrovánky k panství bučovskému. R. 1511 byla ves pustá a prodána toho roku Václavu Pacákovi z Pačlavic; ten však již r. 1519 postoupil ji Pročkovi a Janu ze Zástřizl. Osada byla pustá ještě r. 1558, kdy zmíněný Jan (Ždánský) ze Zástřizl prodal ji s ostatním panstvím ždánským Albrechtu Černohorskému a Janu Šemberovi, bratřím z Boskovic. (Další viz u Ždánic!)

10. UHŘICE jsou položeny asi 13·5 *km* na západo-severozápad od Kyjova v krásném údolí, kterým probíhá potůček. Částem vsi říká se Mrštice, Šibrov, Lednice a Chaloupky. Mimo to patří k obci samoty: tři větrné mlýny, hostinec „U hrozna“, knížecí dvůr *Janov* (asi 2½ *km* na jih od vsi) a poblíž něho panská kovárna, zřízená na místě bývalého Spáleného mlýna. (Viz o něm v I. díle na str. 14!) Uhřice mají trojtřídní školu a na návrší při jihovýchodním konci osady filiální kostelík, jehož založení pověst přičítá sv. Methoději (r. 884); farní kostel a kontribučenský fond (ždánský) jest v Dambořicích, pošta, obvodní lékař a četnictvo v Žarošicích. Na místě zbořeného panského dvora stojí hájovna. Nejbližší nádraží místní dráhy čejčsko-ždánské má název „Uhřice-Násedlovice“, je však vzdáleno skoro 3 *km* od osady. — Obyvatelé — celkem

929 ve 190 domech — jsou až na 12 židů katolíci a kromě 11 Němců české národnosti, nářečí i kroje hanáckého. Zaměstnávají se rolnictvím a částečně i řemeslem a prací dělnickou; chudina časem si pomáhá prodejem hub, jahod a léčivých bylin v lese nasbíraných. Kromě chovu dobytka — 30 koní, 394 kusů hovězího dobytka, 180 vepřového a 80 koz — znamenitě se v obci daří i včelařství. Uhřicko jest pahorkovité a rozkládá se na ploše 710 *ha*, z nichž 678 *ha* zabírá plodná půda (598 *ha* polí, 27 *ha* pastvin, 26 *ha* luk, 15 *ha* zahrad a 12 *ha* vinic); 212·69 *ha* má z toho velkostatek. Půda jest úrodná. Pěstují se tam všechny obilniny, ovocné stromoví i réva. Ze švestek pálí se slivovice.

Uhřice patřily před r. 1371 Přechovi z Uhřic, který toho roku je dal Vítkovi z Ungersberku za majetek jeho v Dražůvkách, Nenkovicích a Šenhofě. Kolem r. 1464 byli majiteli osady páni z Ojnic, kolem r. 1499 Jiří Racek a r. 1516 Václav Racek z Mrdic. R. 1630 prodala Uhřice Anna Salomena Podstatská, jež je zdědila po svém otci Jageru z Poisbrunnu, Maxmiliánovi knížeti z Liechtensteinu a tak se dostaly k panství ždánskému. — Až do r. 1314 byly k Uhřicím přifařeny Žarošice.

11. VĚTEŘOV (ves) jest vzdálen od Kyjova asi 5½ *km* směrem západo-severozápadním. Má 169 domů a 723 obyvatele národnosti české a náboženství katolického. Části vesnice jmenují se Zábraní, Dědina, Hlože, Jablunka, Koráb, V zahradách a Boží muka. Jest tam kostel, fara, dvojtřídní škola a na jihovýchod od osady u lesa myslivna panského revíru; pošta jest ve Stražovicích, obvodní lékař a četnictvo ve Ždánicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích. Nejbližší nádraží je ve Ždánicích, nejbližší osobní zastávka v Dražůvkách (obojí na místní dráze čejčsko-ždánské), ale v mnohé příčině výhodnější jsou nádraží kyjovská. Obyvatelstvo mluví nářečím slováckým, chodí v kroji hanáckém a zabývá se ponejvíce rolnictvím. Nemajetný lid živí se prací v továrně stavěšické, v cukrovaru ždánském, ve sklárně kyjovské, v místních lomech na kámen a v okolních lesích. Někteří odvodňují pozemky až ve Slezsku, v Uhrách a j. Zimního času pletou se v některých staveních slaměnky (ošatky). Z řemesel jest nejčetněji zastoupeno pokryvačství. Chovu dobytka hledí si jmenovitě rolníci dosti pilně; v obci jest dohromady asi 38 koní, 201 kus skotu, 275 vepřů a 75 koz. Mléko (400—500 *l* denně) dodává se mlékárně ve Stražovicích. Území k Věteřovu patřící má výměru 823 *ha* (476 *ha* polí, 262 *ha* lesů, 25 *ha* pastvin, 19 *ha* luk, 11 *ha* vinic a 11 *ha* zahrad, t. j. celkem 804 *ha* poplatné půdy; ostatek jest plocha neplodná.) Velkostatku z toho náleží 265·74 *ha* skoro samých lesů (260·85 *ha*), jež jsou rozloženy v polokruhu na východ, jihovýchod a jih od vesnice. Půda polností jest prostředně úrodná a vhodná pro obilí, kukuřici i okopávaniny. Na svazích před severními větry chráněných pěstuje se také vinná réva, ač ne v takovém rozsahu jako dříve. Ovocného stromoví, zvláště švestek

a ořechů, jest hojnost, ale není náležitě ošetřováno. V obvodu obce jsou rozsáhlé lomy na štěrk a stavební kámen. V dřívějších dobách dolovalo se tam i na železnou rudu (krevel), která se tavívala v huti, nyní opuštěné; dosud je zachována štola „Dračí díra“.

Podle vsi této psal se kolem r. 1350 Bušek z Věteřova, kterému tehdy patřila osada buď celá nebo aspoň část. Roku 1389 dával si přídomek „z Věteřova“ také Černín z Popovic, jenž někdy v té době část Věteřova koupil. Rod Černína z Popovic prodal vesnici roku 1397 Hynkovi z Milčína. Po smrti Hynka z Milčína provdala se vdova po něm r. 1409 za Alše Kužele ze Žeravic a přinesla mu Věteřov věnem. Páni Kuželové ze Žeravic podrželi osadu — později aspoň z části — skoro až do r. 1450. Před r. 1514 náležel Věteřov Tasovi z Ojnic, který toho roku prodal ho Jindřichovi ze Zástřizl. Od toho pak r. 1517 koupili ves s dvorem a pustou tvrzí* Proček ze Zástřizl a jeho synovec Jan ze Zástřizl, páni na Ždánicích; od té doby byl Věteřov součástí panství ždánského. (Viz Ždánice!) Rytířský rod, který se hlavně v 15. století psal „z Věteřova“, neměl tam majetku, nýbrž v Deblíně u Tišnova a j. — R. 1902 vystavěn tu kostel a r. 1909 zřízena při něm fara pražských křižovníků.

12. ŽAROŠICE (městečko) rozkládají se $9^1/_3$ *km* na západo-severozápad od Kyjova v kotlině sevřené se tří stran vrchy a vlnitými vyvýšeninami. Protéká jimi potok Žaroský, jenž vzniká z několika pramenů ve Ždánském lese poblíž okresních hranic na severo-severozápad od městečka, ještě před vstupem do městečka přijímá s levé strany potůček Malínský s Klašovským a asi 2 *km* jižně od osady vtéká do Spáleného potoka. K Žarošicím náleží a jednu politickou obec s nimi tvoří kolonie *Silničná*, ležící poblíž císařské silnice slavkovské asi $1^1/_2$ *km* na severo-severozápad od městečka, a *Zdravá Voda*, položená v půvabném údolí pod lesnatými horami asi 3 *km* týmže směrem od Žarošic. — Městečko samo dělí se na několik částí (Dolinu, Hrubou ulici, Malou ulici, Vrchní konec, Dolní konec, U kostela, Spálenisko, Šibrov, U salajky) a má 273 domy s 1254 obyvateli, Silničná 33 domy s 134 obyvateli a Zdravá Voda 34 domy s 171 obyvateli; celá obec dohromady má tedy 340 domů a 1559 obyvatelů. Obyvatelé Silničné a Zdravé Vody jsou všichni Čechové (kroje i nářečí hanáckého) a katolíci, kdežto v Žarošicích žije také několik příslušníků jiných náboženství (22 židé, 1 evangelík) a jiné národnosti (8 Němců). V městečku jest poutní chrám (211 *m* nad hlad. moř.), farní úřad, čtyřtřídní škola, poštovní úřad, četnictvo, panský dvůr se zámečkem knížete Liechtenšteina a mlýn (dolní). Telegrafní úřad je ve Ždánicích a nejbližší nádraží v Uhřicích-Násedlovicích. Kontribučenský fond má obec svůj vlastní. Vně městečka o samotě jest mlýn

* Valy této tvrze — již roku 1517 pusté — jsou podnes patrny na jiho-východním úpatí vrchu „Klobouku.“

(vrchní), myslivna „U zlatého jelena“, Poustka a obecní cihelna. Ve Zdravé Vodě jest hostinec s lázněmi, v nichž letního času zdržují se hosté, aby se osvěžili koupelemi a čistým horským vzduchem. — Obyvatelstvo žaroské je většinou rolnické. Živnostníci, zejména cukráři, pernikáři, hračkáři, obrázkáři, řezníci, kupci a hostinští vydělávají nejvíce o poutních dnech, kdy s příchodem poutníků dostavuje se do městečka čilý ruch. — Pozemnosti katastrální obce žaroské zaujímají 1479 *ha* plochy. Z toho jest polí 774 *ha*, lesů 412 *ha*, pastvin 100 *ha*, vinic 88 *ha*, luk 36 *ha*, zahrad 17 *ha* a neplodné půdy 52 *ha*. Velkostatku patří 670·59 *ha*. Žarosko jest pahorkovité a od severu chráněné; největší nadmořské výšky dosahuje vrchem Arnoštínem (401 *m*). Kromě toho jsou v obvodu obce vrchy Lysov, Špimberk, Hrádek a Sokolka. Půda jest různé jakosti (místy jílovitá, místy kamenitá a slínovitá), ale celkem prostředně úrodná. Pěstuje se na ní všeliké obilí, kukuřice, cukrovka a na výslunných svazích i vinná réva. Ovocného stromoví je hojnost; ze švestek vyrábí se slivovice. Chov dobytka hovězího znenáhla zkvétá; napočítány ho v obci 493 kusy. Koní jest tam asi 65, vepřů 357 a kozy 202. Na trh se jezdí do Kyjova Slavkova, Klobouk, Vyškova (s kukuřicí) a do Brna (s hrozny).

Nejstarší zpráva o Žarošicích pochází z roku 1220; tehdy byly majetkem zeměpanským. Roku 1228 daroval je král český Přemysl Otakar I. klášteru Cisterciáků na Velehradě. Ale r. 1323 přidělila je Eliška Přemyslovna, manželka krále Jana Lucemburského, svému oblíbenému řádu cisterciáckých jeptišek na Starém Brně (Královéklášteru). Když r. 1782 řád ten byl zrušen (nyní jsou v klášteře onom Augustiniáni), připadly Žarošice c. k kommissi pro prodej státních statků, načež r. 1824 je koupila Arnoštka hraběnka Schaafgotschová. Od ní pak r. 1858 koupil tamní velkostatek Alois II. Josef kníže z Liechtensteinu. — Městečkem jsou Žarošice od r. 1862. Poutnický chrám žaroský, do něhož každoročně v září před svátkem Jména Panny Marie* přicházejí z Moravy i z Uher v nepřehledných zástupech zbožní poutníci, aby se poklonili proslavené soše Matky Boží, pochází z roku 1801. Před tím byl na tom místě kostel jiný, který r. 1797 lehl popelem. — Marianská socha bývala původně v kapli u nynější Silničné a již v 16. stol. konány k ní hlučné pouti. Místo kaple zbudován později pro sochu kostelík. Po zaniknutí toho kostelíka (r. 1784) přenesena socha do Žarošic. — V Žarošicích byl kostel už ve 13. stol., ale farním se stal teprve r. 1314. Do té doby byly Žarošice přifařeny k Uhřicím; jest zaznamenáno, že r. 1220 byly povinny odváděti faráři uhřickému určitou dávku vína. — V noci mezi 2. a 3. dnem prosince r. 1805 po nešťastné bitvě u Slavkova nocovali v Žarošicích císař rakouský František II. (v zámečku) a car ruský Alexandr (v čísle 45.); tehdy byla v obci taková bída, že žaroský farář mohl generálům jejich předložiti pouze vařené brambory se solí.

* V předvečer toho svátku slaví se „zlatá sobota“.

Poblíž nynější Silničné stávala residence cisterciáckých jeptišek a kostelík, v němž chovala se (do r. 1784) uvedená socha Panny Marie. Osada sama založena teprve kolem r. 1770 a skládala se zprvu z 9 stavení; později zřízena tam při silnici k Brnu vedoucí pošta žaroská. Zdravá Voda, zal. též kolem r. 1770, měla původně 9 domků a zvětšila se potom založením ovčína Arnoštčina (Nového dvora), nyní zrušeného.

13. ŽDÁNICE — městečko — leží asi 9·5 *km* na severozápad od Kyjova v úzkém údolí po obou březích Ždánského potoka. Jejich části a ulice nazývají se Dolní konec, V městečku, Hrubá strana, Malá strana, Habrovská ulice, Horní konec, Žandrov, Suchý řádek, Kostelní ulice, Za kostelem („Servítky") a Kaštýlek. Z obydlených samot dlužno uvésti hájovnu „Bažantnici", myslivnu „U Svaté" (asi 5 *km* severně od městečka) a bývalý mlýn „Smrďák", kde nyní jest obecní nemocnice. Celá obec skládá se ze 419 domů s 2184 obyvateli, kteří jsou vyjma 13 židů katolíci; podle národnosti jest z nich 128 Němců a všichni ostatní jsou Čechové nářečí hanáckého. — Ždánice mají c. k. okresní soud, c. k. berní úřad, c. k. notářství, farní úřad, pětitřídní školu obecnou a školu pokračovací, c. k. poštovní a telegrafní úřad, dva lékaře, advokáta, četnictvo, dvě záložny, obecní nemocnici, nádraží místní dráhy čejčsko-ždánské, cukrovar (z r. 1862, jižně od městečka), dvě cihelny a mlýn poháněný benzinovým motorem. Kontribučenský fond ždánský má správu nyní v Dambořicích. Ve východní části městečka na vyvýšeném místě (228 *m* nad hl m.) stojí barokový chrám Panny Marie s hrobkami pod lodí a s věží 41 *m* vysokou. Vedle kostela jest budova staré školy (z r. 1809), kousek cesty na sever hřbitov (z r. 1763) a na západ budova farní (z r. 1848). Na náměstí („rynku") jest starobylá městská radnice, dílem přízemní, dílem jednopatrová budova s dřevěnou vížkou. V severní části městečka jest zvonice (z konce 18. stol.). Na jihozápadě jest pěkný zámek knížete Liechtensteina, rozsáhlá čtyřhranná jednopatrová budova (z r. 1569) s vížkou v každém rohu a s ozdobným štítem v průčelí. Vedle zámku jsou úpravné zahrady a před zámkem rozsáhlý panský dvůr a zbořeniště bývalého pivovaru, jehož sklepy (z r. 1699) jsou dosud zachovány. Severovýchodně od městečka na strmém výběžku jest hradisko „Palánek", kde stávala kdysi ždánská tvrz, a v údolí za Palánkem na kraji lesa stojí prastará lípa (snad 700 let). Při cestě k Lovčicím jest kaplička Panny Marie (z r. 1749). — Zvláštní zmínky zasluhují rozsáhlé archaeologické sbírky proslulého badatele a spisovatele JUDra. Mart. Kříže, c. k. notáře ždánského. — Výroční trhy konají se ve Ždánicích dva do roka: 1. v pondělí po Nanebevstoupení Páně, 2. v pondělí po sv. Bartoloměji. Trhy týdenní bývají v pondělí. — Obyvatelé Ždánic zaměstnávají se hlavně polním hospodářstvím s chovem dobytka, řemesly a prací průmyslovou; značný je počet dělnictva stavebního (zedníků a tesařů), jež v zimě dochází výdělku v knížecích lesích a v cukrovaru. K městečku patří 2057 *ha* plochy, z níž velkostatek sám má

1112·43 *ha*. Plodná půda zabírá 1998 *ha* (986 *ha* lesů, 794 *ha* polí, 88 *ha* luk, 59 *ha* pastvin, 45 *ha* vinic a 26 *ha* zahrad). Území obce ždánské jest pahorkovité; vyšší pahorky na severu a na západě jsou pokryty lesy, na nižších pahrbcích východních a jižních jsou pole. Nejvyšší vrch jest Radlovec (427 *m* nad hl. m.). Půda jest v nižších polohách velmi úrodná, kdežto na kopcích místy i skalnatá; celkem však řadí se mezi nejlepší půdy okresu kyjovského. Příhodná poloha území dovoluje pěstovati kromě obyčejných plodin hospodářských také kukuřici a vinnou révu. Ovocnému stromoví věnuje se náležitá péče; k jeho rozmnožení a zušlechtění přispívá „jubilejní hospodářská školka". S ovocem se čile obchoduje. Ze švestek pálí se slivovice a vaří povidla. Chov dobytka klesá; nyní chová se v městečku asi 299 kusů skotu, 74 koně, 244 kozy a 415 vepřů. Za to včelařství se utěšeně rozmáhá.

Ždánice uvádějí se v listinách po prvé r. 1286, kdy byly jako majetek zeměpanský spravovány královským purkrabím Matějem z Černé Hory. V těch dobách byly už městečkem. Kdysi na začátku 14 stol. dostaly se do rukou šlechtických rodů, neboť r. 1322 patřily už bratřím Albertu a Bohuši ze Ždánic. O Albertovi není bližších zpráv, ale Bohuš vládl městečkem až do r. 1349, kdy zemřel, poručiv své zboží ždánské* bratru Vítovi ze Ždánic. Jakýsi podíl na Ždánicích měli tehdy i Černín z Popovic, jeho syn Jan Židlochovský z Valdštýna, od r. 1351 po Vítovi ze Ždánic také Alšík z Fulštejna a jiní. V l. 1353—1355 koupil celé panství markrabě Jan, ale r. 1355 je prodal Ješkovi ze Štětince. R. 1386 byla už paní na Ždánicích Zdenka, vdova po Ješkovi, která toho roku vešla ve spolek s Pročkem z Kunštátu a s jakousi Kateřinou — snad sestrou Ješkovou, — jež potom od r. 1387 byla její nástupkyní a psala se „ze Ždánic". V téže době patřila část zboží ždánského i Vilému z Pernštejna a mimo to paní Kateřina sama měla několik společníků (své manžele — byla pětkráte provdána — a Ješka Pušku z Kunštátu (v l. 1387—1406), Alšíka z Kunštátu (od r. 1406) a Petra z Kounic (od r. 1409). Kateřina ze Ždánic zemřela kolem r. 1430 a potom byli pány ždánskými jednak potomci její nebo příbuzní, jednak její bývalí společníci (páni z Valdštýna, páni z Ojnic, Jan z Bubna, Václav z Frimburka, Petr z Kounic a Vaněk a Jan z Bubna). R. 1464 připadl podíl Vaňka a Jana z Bubna králi Jiřímu z Poděbrad, ale ten postoupil jej Kateřině z Kounic a na Slavkově, provdané za Jana z Valdštýna, která před tím zdědila také majetek Petra z Kounic. Po smrti Kateřiny z Kounic zdědil zboží ždánské Jan Zelený, ale hlásili se o ně i Jan Kuna z Kunštátu a na Hodoníně a Protivec starší ze Zástřizl. Jan Kuna z Kunštátu dokonce obsadil městečko i hrad brannou mocí, ale právo na Ždánice prokázali před soudem pouze Jan Zelený a Protivec starší ze Zástřizl,

* Co kdy k panství ždánskému patřilo a jak panství přikupováním osad vzrůstalo, vysvítá z dějin obcí ostatních. Zde není to pro nedostatek místa uváděno.

kteří potom (asi r. 1480) o zboží se rozdělili. Jan Zelený zemřel r. 1489 poručiv svou část Ždánic svým bratřím Petru a Beneši Suchodolským, kterým rok na to i Protivec starší ze Zástřizl svou část odprodal, takže měli Ždánice celé. Ale bratří Suchodolští již v r. 1497 prodali všechno hraběti Petrovi ze sv. Jiří a Pézinku, od něhož r. 1500 koupili to (za 2000 zl.) bratří Hynek a Proček ze Zástřizl, nazývaní potom Ždánskými ze Zástřizl na rozdíl od jiných větví toho rodu. Po smrti Hynkově (asi r. 1511) ujal se zboží syn jeho Jan společně se strýcem Pročkem. Tito páni znamenitě rozšířili panství ždánské přikoupivše několik osad okolních. Proček byl horlivým stoupencem učení českobratrského a hned v prvních letech, pokud ještě s bratrem Hynkem vládl, založil a obdaroval bratrský sbor (modlitebnu) ve Ždánicích. R. 1538 byla vypálena při vpádu tureckém tvrz ždánská, tehdejší sídlo pánů ždánských. Když Proček ze Zástřizl zemřel, — poslední zmínka o něm je z roku 1538 — byl pánem na Ždánicích sám Jan Ždánský ze Zástřizl, šlechetný rytíř, jenž lnul neobyčejnou láskou ke svým poddaným a na důkaz přízně r. 1557 právem odúmrti* je obdařil. Pán ten prodal r. 1558 všechno zboží ždánské bratřím Albrechtu Černohorskému a Janu Šemberovi z Boskovic a usadil se na Buchlově, který před tím r. 1544 koupil. Jan Šembera z Boskovic, o jehož dobrodružných kouscích dosud kolují pověsti, stal se po smrti bratra Albrechta sám pánem ždánským, ale prodal už r. 1566 městečko i s Násedlovicemi Oldřichu IV. z Kounic a na Slavkově, který již před tím od Albrechta z Boskovic koupil si Archlebov. Potomci Oldřicha IV. (zemřelého r. 1569), t. j. Oldřich V. a po něm Karel z Kounic, udrželi Ždánice až do r. 1621, kdy Karel z Kounic byl pro účast na povstání proti Ferdinandovi II. zbaven statků a uvězněn na Špilberku. Zboží ždánské připadlo tehdy císařské komoře. R. 1622 pak císař Ferdinand II. přenechal zabrané statky pánů z Kounic, jmenovitě také panství ždánské, z vděčnosti za prokázané služby Maxmilianu z Liechtensteina, jenž o rok později (r. 1623) byl povýšen do stavu knížecího a r. 1643 zemřel. Po Maxmilianovi vládli Ždánicím tito knížata z Liechtensteina: Gundakar (1643—1658), Hartmann (1658—1670), Maxmilian II. (1670—1709), Antonín Florian (1709—1721), Josef Jan Adam (1721—1732), Jan Nepomuk Karel (1732 - 1745), Josef (1745—1748), Josef Václav (obecně zvaný Václav) (1748—1772), František Josef (1772—1781), Alois I. Josef (1781—1805), Jan Josef 1805—1836), Alois II. Josef (1836—1858). Od r. 1858 do dneška má statek ždánský kníže Jan II. z Liechtensteina. Celý statek ždánský (kromě lesů) má od r. 1869 v nájmu Eduard Seidl a spol. —

Nynější farní chrám Panny Marie vznikl z původní kaple, která už r. 1466 měla vlastního kněze i patronát. Kaple ta stala se bratrskou modlitebnou (sborem), když v městečku se ujalo učení českobratrské (poč. 16. stol.) Po obnovení katolictví (r. 1623) sbor

* Viz poznámku na straně 16.

zpustl, ale později byl opraven a r. 1652 zase v kapli proměněn. R. 1701 přistavěn ke kapli presbytář a kůr a později také věž. Těmito přístavbami rozšířená kaple povýšena byla r. 1750 za farní chrám. Před tím byl farním kostelem chrám sv. Bartoloměje, který snad již od 14. století stával na Hrubé straně (v místech nynějších domů čís. 167, 168 a 169), ale r. 1784 byl zrušen, r. 1792 soukromníku prodán a proměněn ve stodolu, jež pak r. 1810 byla zbořena.

14. ŽELETICE jsou ves, ležící $8^1/_3$ *km* na západ od Kyjova poblíž levého břehu Ždánského potoka asi 200 *m* nad hladinou m. Některé části osady mají zvláštní pojmenování, na př. Čemerov, Křečkov, Cimburk a j. Jest tam kostel sv. Jakuba, farní úřad, dvojtřídní škola, osobní zastávka místní dráhy čejčsko-ždánské a panský dvůr; pošta je ve Stražovicích, telegrafní úřad, obvodní lékař a četnická stanice ve Ždánicích, kontribučenský fond (ždánský) v Dambořicích a nejbližší nádraží u Násedlovic („Uhřice-Násedlovice"). Za vsí jest cihelna a na vrchu Čertovci větrný mlýn. Obec má 137 domů a 636 obyvatelů národnosti české a náboženství kromě dvou evangelíků a čtyř židů vesměs katolického. Nářečí jejich jest převahou slovácké a kroj hanácký. — Povoláním jsou rolníci. Chov dobytka, zvláště hovězího, není na takové výši, na jaké byl před desíti lety; nyní jsou v osadě 252 kusy skotu, 39 koní, 390 vepřů a 35 koz. Želetsko jest pahorkatina (200—300 *m*), v které vynikají vrchy Čertovec, Kamenec, Adamec, Špidlák, Štymberk, Homole, Zlatý kopec, Mastný kopec a Šibenice. Celé území zaujímá plochu 610 *ha*, z nichž jest věnováno 498 *ha* polím, 34 *ha* pastvinám, 17 *ha* lesům, 17 *ha* lukám, 16 *ha* vinicím a 6·79 *ha* zahradám; zbytek jest plocha neplodná. Velkostatku náleží 154·20 *ha*. Půda je prostředně úrodná a lze na ní pěstovati se zdarem všechny druhy polních plodin u nás obvyklých. Vinice, jichž bývalo dosti na svazích některých vrchů, znenáhla zanikají.

Želetice byly za starodávna lénním statkem biskupství olomuckého. První zmínka o nich pochází z r. 1131, kdy byly přiděleny jako léno kostelu břeclavskému. R. 1274 propůjčil je biskup Bruno jakýmsi bratřím Fraňkovi a Vojtěchu Hňupovým. Z dalších lénních pánů želetských znám jest Ctibor z Vranova (v l. 1530 až 1538), jenž byl biskupem Stanislavem zproštěn lénních závazků a stal se skutečným vlastníkem osady. R. 1543 objevuje se Petr Pražma z Bílkova jakožto pán Želetic. Od r. 1558 až do r. 1598 měl je Krčma z Koněpas. R. 1608 nabyli jich koupí bratři Farkašové a r. 1650 koupil je Gundakar z Liechtensteina, čímž připadly k panství ždánskému. — Kostel tamější jest velmi starý. Gothické jeho kněžiště pochází ze 16. stol.; vzniklo z původní kaple českobratrské tím způsobem, že r. 1606 přistavěna ke kapli loď chrámová. Další přestavba kostela byla provedena r. 1713. — Fara byla v Želeticích již r. 1411, ale zanikla na konci války třicetileté (před r. 1645); v té době byly Želetice přifařeny ke Ždánicím a zůstaly při nich až do r. 1784, kdy byla farnost želetská obnovena.

Doplňky a opravy.

A) Část prvá.

Na str. 13. ř. 22. shora čti „habánů“ místo „pabárů“;
„ 14. „ 14. „ za slovo „Dedek“ přidej „a jak zaznamenáno“;
„ 16. „ 1. „ čti „na Ždánsku většinou hanáckým“;
„ 19. „ 15. „ doplň novou pokračovací školu ve Ždánicích;
„ 19. „ 29. „ čti „Ždánice“ místo „Želetice“;
„ 21. „ 15. „ čti „dole“ místo „v dole“;
„ 21. „ 35. „ čti „v Leskovci“ místo „v Blišicích“;
„ 23. na konci odstavce 4. dodej: „Dráha nemoticko-koryčanská jde asi 2 *km* územím okresu kyjovského. Jihovýchodním výběžkem okresu prochází v délce asi 4 *km* vídeňsko-krakovská trať c. k. severní dráhy císaře Ferdinanda“;
na str. 23. v odstavci „Poštovní úřady“ (slova ta měla býti tištěna písmem ležatým) doplň na 3. místo: „3. Ve Svatobořicích (venk. pošt. úřad od r. 1909) pro Svatobořice a Mistřín. Jízdní spojení s Kyjovem“. — Z obcí přidělených pošt. úřadu v Kyjově škrtni Svatobořice a Mistřín a uprav řadové číslice v celém odstavci;
na str. 24. nápis oddílu 16. má býti: „Obecní správa. Poslanci.“;
na str. 26. v odst. *h*) uprav poslední větu takto: „Odvolání od soudu okresního děje se na Kyjovsku ke krajskému soudu v Uh. Hradišti a na Ždánsku ke krajskému soudu v Brně.“

B) Část druhá.

Na str. 18. ř. 25. shora doplň: „Kontribučenský fond (buchlovský) jest v Žeravicích“;
na str. 18. do posled. řádku vlož věty „Nejbližší nádraží jsou ve Svatobořicích a ve Vlkoši. Kontribučenská záložna milotská jest nyní v Kyjově“;
na str. 25. ř. 15. shora čti „další“ místo „delší“;
na str. 25. ř. 39. shora čti „národnosti české (nářečí slováckého, kroje poloměstského) a . . .“;
na str. 32. ř. 24. shora doplň „nářečí slováckého, kraje severokyjovského“.

Některé menší chyby tiskové, jež přes veškeru pečlivost při opravě v knize zůstaly, opraví si laskavý čtenář sám.

OBSAH.

(Číslice na pravo značí stránky.)

A. Část prvá (všeobecná).

1. Poloha a velikost okresního hejtmanství . . . 3
2. Složení země 4
3. Horopis 5
4. Vodstvo 6
5. Podnebí 7
6. Nerostectvo 7
7. Rostlinstvo 8
8. Zvířectvo 9
9. O člověku pravěkém a předvěkém . . . 11
10. Dějiny okresu 12
11. Obyvatelstvo nynější. Národnost jeho, nářečí, kroj. Povaha, tělesnost a původ . . . 15
12. Náboženské poměry a osvětové prostředky . . . 18
13. Zemědělství. Velkostatky 19
14. Průmysl a obchod 21
15. Dopravní prostředky, pošty, telegrafy, telefony . . 23
16. Obecní správa. Poslanci 24
17. Úřady 25

B. Část druhá (místopisná).

I. Kyjovský soudní okres 5

II. Ždánský soudní okres 35

Doplňky a opravy 50

